JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

JAKŠA RAVLIĆ

Iz korespondencije Augusta Šenoe

ZAGREB

MCML

Poseban otisak iz 19. knjige
Građe za povijest književnosti hrvatske

JAKŠA RAVLIĆ

Iz korespondencije Augusta Šenoe

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
ZAGREB 1950

JAKŠA RAVLIĆ

IZ KORESPONDENCIJE AUGUSTA ŠENOE

Publiciramo 36 pisama, koja su upućena Augustu Šenoi, između 11. VIII. 1870. i 28. XII. 1880., dakle otkad je Šenoa stekao glas vodećega hrvatskog književnika svojim feljtonima, pjesmama, novelama i većim pripovijestima, a naročito otkad je postao urednikom »Vijenca« (1874.—1881.). Iz pisama se vidi, kako ga jedan izdavač, neki pisci početnici, neznatniji i poznatiji tadašnji književnici, novinari, publicisti i historičari i t. d. mole za nešto, preporučuju mu nekoga, predlažu svoje neke radove, naručuju mu »Vijenac«, daju mu historijske podatke za njegove radove, i t. d.; a on, prezaposlen, ne stiže da svima odgovori, zbog čega se neki ljute na njega i prekidaju dopisivanje s njime, ne izgubivši ni za čas dužno poštovanje prema njemu kao književniku-stvaraocu. Iz ovih se pisama može vidjeti, koliko je mnogo značio »Vijenac«, zahvaljujući Augustu Šenoi, u ondašnjem hrvatskom kulturnom životu; koliko je značio sâm Šenoa kao pisac i sudija u književnim poslovima. Osim toga, neka su pisma i politički zanimljiva, a sva skupa daju nam uvid u atmosferu ondašnjeg hrvatskog kulturnog života.

Zbog svega toga vrijedno je, da se ova pisma objave, jer će poslužiti za bolje razumijevanje samog Augusta Šenoe, a i samih pisaca, koji su odreda naši književni, kulturni i politički radnici.

Originali ovih pisama čuvaju se u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod oznakom: A. Šenoa, Prepiska, sign. R. 4064. — Pod ovom signaturom bilo je u svemu 39 pisama; međutim su tri pisma nestala. Današnji popis pisama, priložen samim pismima, ne kazuje, koja su pisma nestala. Možda i nije nestalo niti jedno, već je kod brojenja pri reviziji nastala zabuna.

I.

PISMO STJ. PAVIŠIĆA

Zagreb 11/VIII [1870].

Velepočitani gospodine!

Materijalno mi je omogućeno ter će »Sloga«[1] do koj dan u većem formatu, nalik onom bečkoga »Wanderer«-a izlaziti. Al time nastaje mi još kamo-li veća potreba podpore što vrstnijim perom. Mene ko odg. urednika i izdavatelja »Sloge« neveže spram njenih utemeljiteljah ništa van temeljni državni zakoni ugarsko-hrvatski. U svem ostalom su mi posve razvezane ruke. Ja sam naumio, da razdielim dnevni sadržaj lista na svoje struke ter da svaku dotičnu struku povjerim pouzdanomu strukovnjaku. Tako će »Sloga«, čim bude u većem formatu izlaziti, imati svaki dan »hrvatski Lloyd«, kojega uredjivanje povjeriti ću strukovnjaku. Netrebam ja Vam, velecienjeni gospodine, tek kazivati, da je »listak« začinom listu; no to ćete mi dozvoljeti, da pripomenem, kako se sjećam zanimivosti listka staroga Pozora dok ste Vi za nj pisao. I u tom izvolite naći opravdani razlog, što se uslobodih oviem priumoliti Vas: e da biste Vi, veleštovani gospodine, izvolio primiti se ikakva rada za »Slogu«, a naročito uredjivanja listka joj uz uvjete, koje biste mi Vi naznačio?

Meni je osobito do toga ležeće, ako biste se Vi svoljio tomu; jer mi je prokušano Vaše pero i u tom obziru dobro znano. Bude-li u Vas samo sklone volje: za drugo sve lasno ćemo se porefenati. Ako niste u obće nenakan odazvati se mojoj prošnji: ja bih osobno došao do Vas, kamo mi naznačite, da se glede ostaloga porazgovorimo i sporazumiemo, jer mi nedostaje vremena za pismeno obćenje. —

Moleć čas skoriji dobrohotan odgovor, preporučam se Vašoj odličnoj naklonosti ter sam Vam sa iskrenim štovanjem

spravan sluga *Stj. Pavišić I. U. C.*[2] odg. ured. »Sloge«.

---

[1] »Sloga« je bio dnevni list. Počeo je izlaziti u Zagrebu 20. IV. 1870. Vlasnici su mu bili od početka Kazimir Jelačić i drugovi, od 18. V. 1870. grof Ladislav Pejačević i drugovi; od 1. VIII. 1870. do prestanka izlaženja (19. IV. 1871, br. 89) vlasnik je Stjepan Pavišić, koji je kroz čitavo vrijeme izlaženja bio odgovornim urednikom »Sloge«. Program Sloge bio je: priznanje nagodbe i obrana hrvatske samouprave, ne isključujući mogućnost promjene nagodbe; zatim ravnopravnost vjera, sloboda nauke, tiska, udruživanja, itd.

[2] Stjepan Pavišić bio je kandidat prava.

II.

PISMA ŠIMUNA MILINOVIĆA

1.

Sinj 13/II 875

Visokoučni Gospodine i Priatelju!

Vaše ljubezno pismo od 2 tek. mjeseca ne poznata ruka predala mi. Ako i niste baš najbolje pogodili što ste se meni obratili za »Opis Knina i okolice mu« nu to ću ja ipak kako budem znao i umio, najdobrovoljnije učiniti, prama slici prilično udesiti, i netom se moglo prije za naš »Vienac« poslati, da u isti turite ako bude vriediti.[1] Meni je »Vienac« vrlo mio i poćudan, stoga neću ga se niti u buduće zaboraviti, prem znam da obilujete vrsnim gradivom.

Nebudi Vam mučno kad projdete izpred Albrechtove knjižare,[2] narediti joj da mi uz poštarsko poduzetje pošalje po jedan iztisak: Čitanka za niže gimnazije Dr. Markovića[3] i T. Smičiklasa,[4] odlomke etc. Račkoga[5] i Tkalčića knjižicu o Cirilu i Metodu.[6]

Pozdravite mi izkreno g. Dr. Markovića i našega gosp. Trnskoga, a Vi primite najistinitije izraze priateljstva i počitanja od

Vašega štovatelja i priatelja *O. Šimuna Milinovića*[7]

---

[1] Pomenuti »Opis Knina i okolice mu« pod naslovom »Knin« štampan je u »Viencu«, god. 1876, br. 6, str 91—94; br. 7, str. 107—111.

[2] Albrecht Karlo (1825—1887), vlasnik prvog hrvatskog litografskog zavoda, zagrebački štampar i izdavač.

[3] Čitanka za IV. razred gimnazijski. Sastavio dr. Franjo Marković. U Zagrebu 1874, 8°, 368 (lat. i ćir.). Narodna tiskara Dra. Lj. Gaja.

[4] Čitanka za I. razred gimnazijski Sastavio Tade Smičiklas. Zagreb, 1875.

[5] Rački Franjo, Odlomci iz državnoga prava hrvatskoga za narodne dynastie. Beč, 1861.

[6] Tkalčić Ivan Krstitelj, Na uspomenu tisuću godišnjice sv. Cyrila i Methoda, slavenskih apostolah. U Zagrebu, 1863.

[7] Milinović Šimun (1835—1910), franjevac, profesor franjevačke gimnazije u Sinju, kasnije nadbiskup barski »primas Serbiae«.

2.

Visokočasni Gospodine i Prijatelju!

Uklapam ovdje malu razpravicu »o stećcih ili Mažetih« ako ju čemu vriednu najdeš da ju u »Viencu« objelodaniš.[1] Budem li imat vriemena, ne ću se ni opet Vienca zaboraviti. Od nekoliko vriemena manje sam ga se spominjao, jer sam se po gdješto bavio za podlistak »Narodnog Lista« kao: *O Panslavizmu*[2] i *Nekoliko crtica o Jugoslavenih*[3], *pak nekoliko povjestni crtica o Slovjenih.*[4] Nego budući govorio i o Zadru dokazav da je to hrvatski grad,[5] nagraisa na belaja,

jer prabiskup Maupas[6] i sveštenstvo zadarsko diglo bilo graju protiv meni, s toga sam gori spomenute crtice pod drugim imenom objelodanjiva.[7]

Molim Te dragoviću moj, da mi svakako pošalješ davno ti poslanu na porabu za Vienac sliku o Sinju,[8] jer nije moja bila, pak mi ju pitaju. Pozdravi mi Dr. Markovića i vjeruj iskrenomu Tvomu štovatelju

O. Simi Milinoviću

Sinj 4 Veljače 1879

---

[1] Štampano pod naslovom »Stećci«, Vienac, 1879, br. 8, 9.

[2] »Panslavizam — slavenska uzajemnost« s potpisom »profesor G. D.«, publiciran u »Narodnom listu«, Zadar, 1877, u br. 68—76.

[3] Ovaj je rad štampao pod pseudonimom »prof. N. V.« u feljtonu »Narodnog lista«, Zadar, god. 1878, br. 46—61, 63—69.

[4] »Kratki pregled jugoslovenske povjesti« publicirao pod potpisom »prof. G. D.« u »Narodnom listu«, Zadar, 1877, br. 57—60.

[5] »Zadar — hrvatski grad. Njegova prošlost i sadašnjost« s potpisom »profesor Š. M.«, publicirano u »Narodnom listu«, Zadar, 1876, br. 95—103; god. 1877, br. 1—11.

[6] Maupas Petar Dujam, nadbiskup zadarski, talijanske narodnosti.

[7] V. bilješke ovog pisma pod 2, 3 i 4.

[8] Slika i članak o Sinju objelodanjeni u »Viencu«, g. 1876, br. 32. str. 531—536.

III.

PISMA IVANA MILČETIĆA

1.

Velepoštovani gospodine uredniče!

Buduć još dosele nijedan od naših listova nije progovorio o Filipovićevoj[1] »Kratkoj poviesti književnosti hrvatske«, a Vaš je to list obećao učiniti, ali buduć, da još ne priobćiste ništa, to mišljah, da nieste o tom ništa ni dobili. Pročitav medjutim onu knjižicu ovih praznika, napisah o njoj nekoliko misli, koje ako Vam se pričine zrelimi, izvolite tad priobćiti ih u Vašem cienjenom »Viencu« — inače, molim, da mi te crtice sačuvate, dok se vratim u Zagreb, te ću ih natrag uzeti.

Ako li me tko i može još nazvati »golobradim momčetom« a da već »auktoritete« ocjenjujem — ja se ipak ne ustručavah ovoga napisati, jerbo sam si sviestan, da hrvatsku literaturu dobrano poznajem, jerbo o tom mnogo mislim, buduć to odavna moje glavno i najmilije zanimanje. Moguće da Vam skoro koješta drugoga pošljem za »Vienac«.

Sa osobitim štovanjem *I. Milčetić*[2] filozof

Malinska (na Krku) 10/8 75.

---

[1] Filipović Ivan (1823—1895), školski nadzornik, pisac, štampao je »Kratku poviest književnosti hrvatske i srpske«, Zagreb, 1875. — Milčetićeva kritika ovog djela štampana je u »Viencu« god. 1876, br. 1, str. 11—13; br. 2, str. 31—32; br. 3, str. 43—47.

[2] Milčetić Ivan (1853—1921), književni historik, lingvist, etnograf, kasnije dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Milčetić je češće suradivao u »Viencu«.

2.

Prag dne 4/11 76

Velepoštovani gospodine!

Prije svoga polaska u Prag htio sam Vas u Zagrebu posjetiti, ali mi rekoše, da nešto poboljevate te da boravite na selu te sam tako odputovao, a da Vas niesam ni pozdravio. Ja sam na godinu dana otišo u Prag, da štogod naučim, čega mi u Zagrebu ne bi bilo moguće, a napose da se upoznam štogod s českom literaturom i jezikom. Do godine ću se valjda vratiti u Zagreb i spremati se tamo za izpite. Kad bi bio kadar njemački pisati ili česki, pravio bi ovdje ispite, jer bi ovdje mnogo lakše prošo, nego li u Zagrebu. Ta poznato će Vam biti, kako se u Beču i Pragu lako prolazi iz hrvatske literature i jezika te tako zvane slavistike. Za svoga suplentovanja u Spljetu ja sam jednomu svomu kolegi tumačio hrvatsku literaturu i jezik — pa je on lani bio aprobiran u Beču za cielu gimnaziju iz hrv. jezika! A moj glavni predmet je baš hrvatska literatura i slavistika.

Kad položim ispite kanim, ako bude iole moguće ostati u Zagrebu, jer ja već iz gimnazije gojim želju baviti se hrvatskom filologijom i literaturom, a toga ne mogu postići nego u Zagrebu, gdje čovjeku stoje na raspolaganju svakojaka pomagala. —

Nas Hrvata ima u Pragu oko 20. Ovih dana šiljemo vladi na potvrdu pravila našeg zamišljenog akademičkog, literarnog društva *Hrvat.* Reći ćete, da nam možda nije trebalo takvog društva, pošto imamo tu veliko česko društvo »Akad. Spolek«[1], ali šta ćete, kad mi ipak hoćemo, da se pokažemo svietu kao posebna skupina. Mi smo i onako većinom članovi »Spolka«. Česi baš ne iskazuju nam osobitih simpatija — oni nas poznaju samo pod imenom srpskim! Hattala[2] niti ne pozna Hrvata: njemu je sve u Biogradu i u Zagrebu — srpsko. Čudnovato, ali ipak istinito. Na to mi ne možemo ipak šutiti nikomu za volju. Takvo je sada vrieme, a duhu vremena teško se je oprijeti!

U ostalom i Bugari stupaju u naše društvo. Ako Vam se svidi, mogli biste to spomenuti u Viencu — a nadam se, da ne ćete nipošto koriti naše osnove. —

Šiljem Vam evo prevod nekog odsjeka Jirečkove poviesti Bugara.[3] Mislim, da je zgodan za »Vienac« te se nadam da ćete ga priobćiti. Mogo bi Vam još dvie glave prevesti, ako Vam se to svidja. Mogli biste mi to javiti u listnici Vienčevoj. Ja doista ne mislim baviti se prevodi, ali sada dobro će mi doći, ako bi si koju krajcaru i tiem zaslužio. Al samo bi Vas liepo molio, da mi odmah štampate ono što Vam pošljem i što Vi odobrite dakako. Šta ćete: ovdje u Pragu ove godine dosta ću kukavno živiti, pa će mi dobro štogod i odtud doći.[4]

Do konca t. g. poslati ću Vam i »Krčke Slike«,[5] na što ste me sam nagovorio. Imate li kakvih slika? Ja bi Vas i sam mogo naputiti, gdje biste mogli dobiti slika krčke nošnje i t. d.

A sigurno ću Vam i još štogod poslati ove godine, ako li Vam bude u volji.

Medjutim jesam sa osobitim štovanjem Vaš

I. Milčetić

---

[1] Akademicky Spolek, društvo akademičara Čeha i drugih Slavena u Pragu.

[2] Hattala Martin (1821—1903), svećenik, češki lingvista, redovni profesor praškog sveučilišta (od 1861).

[3] Jireček Josip Konstantin dr. (1854—1918), historik. Doktorsku disertaciju »Dějiny národa bulharského« izdao je u njemačkom prijevodu: Die Geschichte der Bulgaren. Prag 1876.

[4] Nije uvršten u »Vienac« do Šenoine smrti.

[5] Kao pod bilješkom 4 ovog pisma.

3.

Prag 8/12 1876.

Velecienjeni gospodine,

Šiljem Vam evo člančić »iz života starih Slovinaca«, što sam ga većinom po Kreku[1] izradio. Mislim, da može ući u »Vienac«. Ako li Vam u volju udje, učinio biste mi ljubav, kad biste ga čim prije priobćili, možda i ovog mjeseca ili bar u siječnju buduće godine. Ta ne bi mi koja krajcara ni otud u nevrijeme došla!

Do veljače poslat ću Vam crtice o Krku, koje sam obreko te našto ste me sami ponukali. Samo pri tom zadesila me mala nesreća. Nekog dana zapalih kod kuće cigaru i odoh na šetnju — al tom mi prigodom pade neopazice iskra na stol, gdje mi stajahu mnogi moji spisi, pa i razne bilješke o Krku. Ne malo se začudih, kad se povratih kući, te me moja gazdarica, inače dobra Češkinja, stade bijediti, da sam joj skoro kuću zapalio. Moji spisi na stolu izgorješe, inače ne dogodi se ništa, budući je u bližnjoj sobi neki moj kolega zavremeno osjetio duhu vatre i tako ugušio tako uzbuktjelu vatru. I tako propade

mi dobar dio bilježaka o Krku — medjutim to bijahu većinom stvari koje znadem na pamet te mi ne će biti teško opet ih prenijeti na papir. Mislim, da ću ipak napisati štogod zanimiva, jer sigurno ne ima po Hrvate zanimivijeg otoka, do Krka. U ostalom prosuditi ćete sami, kad Vam pošljem rukopis.

Do Uskrsa mislim takodjer obraditi vrlo zanimiv dio hrvatske literature — protestansku hrv. literaturu u 16. vieku — o kojem nije dosele ništa pisano hrvatski. Šafařik je prvi o tom nešta napisao u svojoj »Gesch. der südsl. Literatur«,[2] ali to su tek kratke nepodpune biografične viesti. Ja mislim ipak nešta nova reći, a temeljem će mi pri tom biti Kostrenčićeve: »Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protest. Literatur der Südslaven«,[3] a služiti će mi i neka druga njemačka vrela. Stvar će biti zanimiva, ali morati ću zato zaviriti i u obćeniti razvitak povjestni protestantizma u Njemačkoj. O tom sam već lani u Zagrebu razmišljao, nu ipak mislim, da ću to ove godine i izvesti.[4]

Ja sam Vam, a i svi ovdješnji Hrvati, zahvalan, što ste nekoliko rieči baš po hrvatski doviknuo braći na Vltavi.[5] Ima ipak Čeha, koji znadu za »Vienac« te ga i čitaju, pa su nas mnogi obletavali, pitajuć nas: kako li je to moguće? Nego naš »Hrvat« još nije stupio u život. Vlada nam je vratila pravila natrag, zahtievajuć promjenu mnogih paraga (!) — akoprem ta pravila ne bijahu nego prevod pravila češkoga »Spolka«. Sve promijenismo po želji *Visoke* česke Štathalterije, ali ne mogosmo izmjeniti paragrafa, gdje se kaže, da se predavanja drže hrvatski. Reklo nam se, da je u Českoj samo njemački i češki jezik zemaljskim jezikom, s toga da se društvo s hrvatskim službenim jezikom ne može potvrditi — kano da nije to »Velebitu«[6] u Beču i »Hrvatskoj«[7] u Gradcu dozvoljeno! Akoli Vlada ostane pri starom zaključku, onda nema govora o hrvatskom akademičkom društvu[8] — a treba reći, da se valjda nigdje ne pazi na skromno inače gibanje djačtva, kako baš u Pragu. Niemcem smo već i mi pogibeljni!

Medjutim izvolite primiti izraz osobitog štovanja od odanog Vam

I. Milčetić

---

[1] Krek Gregor, dr. (1840—1905), slavist i pisac, redovni prof. univerziteta u Grazu, napisao je »Einleitung in die slavische Literaturgeschichte. Graz, 1874. Taj člančić štampan je u »Viencu«, god. 1877, br. 6—8.

[2] Šafarik Pavao Josip (1795—1861), slavist i književni historik. Pomenuto djelo izašlo je u četiri sveska, Prag 1854—1864.

[3] Kostrenčić Ivan (1844—1924), upravitelj Sveučilišne knjižnice u Zagrebu, izdao je spomenuto djelo u Beču 1874. potporom bečke Akademije nauka.

[4] Nema traga u »Viencu« o tome za urednikovanja A. Šenoe.

[5] Pod naslovom »Akademičko hrvatsko društvo u Pragu«, Šenoa je štampao noticu od 20 redaka u smislu 3. alineje pisma od 4. XI. 1876. V. »Vienač«, 1876, br. 52, listak.

[6] »Velebit«, hrvatsko akademsko društvo u Beču, osnovano 1865.

[7] »Hrvatska«, hrvatsko akademsko društvo u Grazu.

[8] Misli na društvo »Hrvat« u Pragu. Čini se, da su sve prepreke sretno prebrođene, pa je Milčetić postao prvim tajnikom tog novog društva. Upor. Stanojević, Shs-enciklopedija s. v. Milčetić.

IV.

PISMA LADISLAVA MRAZOVIĆA

1.

[Zagreb] 14/4 76

Velecienjeni prijatelju!

Vaše sam pismo primio, — a tko zna hoće li Vas ovo moje stići u Firenci, ili će natrag u Zagreb putovati. Nadam se ipak, da će Vas dražestna Firenca zadržati koj dan dulje, nego prvobitno naumiste. — Već iz Vašega prvoga pisma razabirem, da me nećete psovati rad toga, što Vam svjetovah da radje odete u Bolognu i Firencu nego u Milan i Veronu, — a vjerujte mi, da Vam svaki put zavidim, kad na Vas pomislim, one dražesti i ljepote, koje sad nebrojice uživate, šećuć Lungarnom,[1] u Cascinati[2][,] u Boboli[3] uzpinjuć se na božanstveni san Miniato[4] i na Fiesole![5] Već ste jamačno vidili grobove Mediceja: »notte que tu vedi in si dolci atti dormire ...«[6] tko zna jesu li Vam se svidjale one kolosalne mišičave figure Michelangelove izvrnutih udâ? Michelangela je vrlo teško uživati, — tek kad si vidio njegova Mojsiju, njegovu Sistinsku kapelu, njegov posljednji sud, — tad ga tek počimaš pojmiti. Velik to bijaše genij! Upozorujem Vas na skulpture i na terrakotte Luca della Robia;[7] u muzeju pjevajući angjeli, u raznih crkvah škropionice, madone itd. On je u novije doba izišo na glas sbog vanrednoga sentimenta, — kao što u slikarstvu Fra Angelico da Fiesole,[8] od koga nekoliko prekrasnih stvari imade u Uffizi.[9]

Skulpturami nije Firenca baš toli bogata, ali ima ipak nekoliko nedostižnih komada. Neznam da li vas je toliko začarao Apolino[10] u Tribuni? To je najljepša skulptura u Firenci za moje oko i srce. Nu malne zaboravih na Niobu. Doista i to je nedostižan tvor! Više zanimiv i elegantan nego monumentalno liep jest Cellinijev Persej[11] u stanza dei lanzi.[11a] Svakako si kupite Cellinijevu Autobiografiju,[12] ako je niste morda već u Götheovu prevodu[13] čitali. To je najkrasnija i najnaivnija slika renessance! To čitajući možete se pravo uživiti u te umotvore i u doba iz koga su potekli.

Apropós! Dokle nezaboravim molim vas, da mi kupite jednu veliku fotografiju *Ghibertijevih vrata*[14] (bez kartona). Smije koštati 10 franaka, ali ne više. Ja bih Vam odmah poslao i novac, ali tko zna, hoće li vas ovo pismo još zateći, — bilo bi riskirano. Kreditirajte mi toliko!

Od fotografâ vam najviše mogu preporučiti Broggia;[15] jer on ponajviše fotografira direktno iz naravi, dočim drugi fotografiraju bakroreze. Nu Ghibertijeva vrata možete kupiti i kod Allinarija[16] (jedan i drugi u via Tornabuoni) potonji uz palaču Strozzi[17] jer ta svatko snima s naravi.

Nezaboravite otići u prirodoslovni kabinet (malo dalje od palazzo Pitti[18]), tu ćete viditi koješta gadna i užasna, ali i kabinet Gallilejev,[19] — što je vriedno viditi.

Ako u Pisi ostanete jedan dan, nezaboravite to unapred javiti Šrabcu,[20] da ga vidite kako mu je. On stanuje negdje na Lungarnu. Tu si dobro razgledjite Campo Santobne[21] slike Orcagnove[22] i dr. morda su najznamenitije djelo u poviesti umjetnosti.

Na hodniku : to [gdje se] pallazo Pitti spaja s Ufizi imade mnogo risarija, med ostalimi i neke male stvari Clovijeve.[23] U palazzo Pitti jest Clovijeva pietà, — jedno od najboljih djela slavnoga miniaturiste.

U ostalom te ste Vi jamačno sve već i sami našli, — što Vam ja tu svjetujem!

Slika Firence što ju mi imamo uzeta je iz palače Pitti s vrta Boboli.

Da Vam se neće dati pisati, to sam ja unapred znao. Pod momentanim utiskom toliko novih i nevidjenih stvari nemože se čovjek razabrati i skupiti sve misli u jednu. Hoće se najprije, da se to sve prokipi i slegne, — tad je istom vino dobro. Prvi utisci i prvi sud o svem tom je samo mošt, sladak doduše, ali u trbuhu grize, — stoga se, iskreno vam reći, niti nenadam obećanim listovom iz Italije. Kad se vratite, tad ćete morda što pisati, ali teško odanle![24]

Kod »Vienca« ide sve u redu. Bučarove[25] pripoviedke nisam mogao dati, jer nevalja pod bogom ništa, nego dolazi Hranilovićeva,[26] — a tad neznam što će doći! Pjesama ima, pouke ima. Od obećanih stvari nije došlo ništa.

Šaljem Vam već danas sutrašnji Vienac, nebi li Vas ufatio u Firenci.

Javite mi kamo ćete i kako ćete od prilike dugo gdje boraviti, da bi Vam čovjek znao kamo pisati.

Svi pozdravljeni odvraćaju Vam pozdrav.

Jučer pokopasmo Fritza Pongratza,[27] — jedna ništarija manje!

Vašoj milostivoj gospodji moj duboki naklon, — starca mi Nardinia[28] i njegovu liepu Leonoru liepo pozdravite.

Vaš iskreni *Mrazović*[29]

---

[1] Lungarno = uz rijeku Arno, koji protječe kroz Firenzu.
[2] Le cascine, poznato šetalište u Firenzi.
[3] Boboli = perivoj u Firenzi.
[4] Brdašce od 139 m visine južno od rijeke Arna.
[5] Brdašce od 295 m visine sjeverno od Arna, nešto dalje od rijeke.
[6] Citat je iz »Epigramma di Giovanbattista Strozzi Sopra la statua della Notte«, koji glasi:

La Notte, che tu vedi in sì dolci atti
Dormir, fu da un Angelo scolpita
In questo sasso, e perchè dorme ha vita:
Destala, se nol credi, e parleratti.

Na taj epigram je Michelangelo Buonarroti (1475—1564) — graditelj, kipar, slikar i pjesnik — odgovorio G. B. Strozzi-u epigramom: »Risposta di Michelangelo in persona della Notte«, koji glasi:

Grato m'è 'l sonno, e più l' esser di sasso
Mentre che 'l danno e la vergogna dura:
Non veder, non sentir m'è gran ventura;
Però non mi destar, deh! parla basso.
(M. Buonarroti, Rime e lettere. Milano 1933, str. 63)

Michelangelo je u Kapeli Medici, koja je ostala nedovršena, napravio u sjedećem stavu Giulia i Lorenza Medici. Pod njima, na svakom sarkofagu, leže figure: Večer i Zora, Dan i Noć. Ovoj posljednjoj figuri napisao je GB. Strozzi spomenuti epigram, iz kojega je Ladislav Mrazović citirao jedan stih.

7 Luca della Robbia (1400—1482), firentinski kipar.

8 Fra Angelico da Fiesole (1387—1455), slikar.

9 Palazzo degli Uffizi je galerija umjetnina u Firenzi.

10 Vjerojatno pisac misli na kip Apollino (iz IV. v.) u galeriji degli Uffizi.

11 Benvenuto Cellini (1500—1572), zlatorezac i kipar. Njegovim najboljim djelom smatraju skulpturu Persej.

11a Loggia de' Lanzi (Landsknecht), njemačkih plaćenika.

12 Cellini je napisao autobiografiju pod naslovom »Vita di Benvenuto Cellini«, I. izd. 1728.

13 Goethe's Sämtliche Werke in 40 Bändern. Stuttgart und Thübingen, 1856; sv. 28.

14 Ghiberti Lorenzo (1378—1455), zlatar i kipar. Izradio je relijefe u bronzu na južnim i istočnim vratima krstionice u Firenzi.

15 Taj se fotograf zvao Brogi.

16 Piše se Alinari.

17 Palaču Strozzi počeo je graditi oko 1489. Benedetto da Maiano, a dovršio je Simone Polaiolo, zvani Cronaca.

18 Palaču Pitti započeo je graditi Filippo Bruneleschi oko 1440, a završio je gradnju Ammannati.

19 Galileo Galilei (1564—1642), talijanski prirodoznanac.

20 Šrabec Armin (1844—1876), prof. grčkog jezika na sveučilištu u Zagrebu (umro 24. XI.).

21 Campo Santo = groblje.

22 Vjerojatno misli na Andriju di Cione-Orcagna ili njegova brata Narda (= Bernarda). Andrea di Cione-Orcagna (1343—1368), firentinski zlatar, arhitekt i slikar, prema G. Vasari, Vite dei più celebri pittori, scultori e architetti (nel edizione del MDL), red. Corrado Ricci, »il quale fece il principio delle pitture sue in Pisa, che sono alcune storie in Campo Santo...« (pag. 185). Vasari kaže dalje: »Sono per tutta Fiorenza infinite tavole, fatte da lui et parte da Bernardo suo fratello, il quale poco dopo la morte di Andrea chiamato a Pisa, fece l' Inferno di Campo Santo, imitando le invenzioni dello Orcagna...« Tako je, prema Vasariju, mislio i L. Mrazović. Međutim danas pripisuju »Posljednji sud« i »Pakao« Francescu Traini (r. 1320— iza 1364), pizanskom slikaru. Isp. B. Berenson, Italian pictures of the Renaissance, London, 1909; R. van Marle, The development of the italian schools of painting. Haag, 1925, sv. V., 218 ; G. E. Mottini, Storia dell' arte italiana (1942).

23 Klović Juraj (1498—1578), naš minijaturist.

24 A. Šenoa je otputovao u Firenzu 2. IV. 1876, gdje je imao ostati jedan mjesec dana.

25 Bučar Petar pisao je seoske pripovijetke. Društvo sv. Jeronima izdalo mu je »Selske pripoviesti«. Zagreb, 1875, str. 91.

26 »Lucieta«, Vienac, 1876. br. 16—19.

27 Dr. Friderik vitez Pongratz, zastupnik Zagreba, predsjednik hrv. eskomptne banke, vitez reda željezne krune III. r., umro je 12. IV. 1876. u 58. godini. Rodom je iz Slov. Bistrice. Austrofil, carski čovjek.

28 Nepoznata firentinska obitelj.

29 Mrazović Ladislav (1849—1881), sin Matije Mrazovića. Ladislav je bio pravnik, a bavio se publicistikom, te je surađivao u »Obzoru« i »Viencu«. Bio je neko vrijeme i tajnikom Matice Hrvatske.

2.

Gleichenberg 1/7 1876.

Velecienjeni priatelju!

Evo Vam Milčetićeva putopisa[1] sa izpravci i popunjci, koje sam držao nužnimi. Više bih još toga morao dodati, (jer je stvar doista vele površno pisana), ali neznam pravo osnovu ciele stvari, pak bih morda zasegao u štogod, što će on tek kašnje napomenuti. Teško je, kad stvar nije čitava.

Ilijinu sam oporuku u prvom broju čitao, — ako bude do kraja toli zanimiva i *toli pomno izvedena*, tad vam čestitam. Samo je šteta, te niste stavili na čelo po običaju svoje ime. Vaše se stvari rado čitaju, te se tim i predplatnici vežu. Iz same pripoviedke doduše već se razabire da je vaša; nu mnogi ipak nepoznadu vaših osobnih službenih odnošaja. Stvar će se jamačno napose pretisnuti uz još koju od starijih vaših pripoviesti n. pr. *prijan Lovro* ili *barun Ivica?*[2]

Kako Vam se čine listovi iz Filadelfije?[3] Meni se čini da nisu loši. Radi nastavaka kupim ja uzput raznoga materijala, te ću njegove listove i popunjivati kad uztreba. Niemci su na ovoj izložbi škandalozno propali i osramotili se.

Glede slike za budući broj mislim da nebi bilo sad u horu donieti Sarajevo, nego onda kad Srbi udju u grad, a to bi moglo biti za mjesec dana.[4] Samo neka je tekst napisan. Za budući broj mogli biste dati *Plemenčića*[5] : skulpturu: *Šarka.*[6] Ova skulptura mogla bi se naprosto priobćiti kao: *allegorička figura od Mislbecka*, — mali falsifikat ali nemore škoditi. Ili ako vam se to nesvidja, dajte koju od *slika* n. pr. Grottgierov: *povratak*,[7] komu se može napisati tekst obzirom na vraćanje naših prebjeglih Bošnjaka. Tu uzmite češki tekst i onda pogledjite kako sam ja lane i ljetos ovaj čitavi ciklus (vojna) tekstom popratio, da nebude protuslovja.

Ja sam dao mladomu Arnoldu[8] jedan člančić da prevede od Ecksteina.[9] Potjerajte ga, neka se požuri.

U br. 1721 Leipziger ima dobar portret Palackov,[10] koga treba naručiti.

U oči nastupajućeg rata[11] morat ćemo donositi više stvari koji zasiecaju u to, stoga pratite listove, pak ako bi što bilo zgodna, neka se naruči, — a i ja ovdje gledam.

Ako bi vam dalji nastavak predao Milčetić, pošljite ga molim meni, ili ga pridržite do moga povratka. Netreba da ovaj putopis neprekidno sliedi. Naručit ćemo k njemu još nekoliko slika iz Crnegore.[12]

Pišem opet Kikereču radi slika.[13]

Rendić[14] se nalazi na povratku iz Cetinja u Italiju. Ako hoće Vončina[15] š njim štogod radi kipa sv. Marka, najbolje bi bilo, da

dodje iz Trsta u Zagreb. Troška 50 f. više ili manje, može mu grad dopitati. Dobro je svakako da vidi mjesto na svoje oči.

Srdačni pozdrav cielomu stolu Vaš *Lacko*

---

[1] »Putne crtice iz Boke i Crne Gore«, koje su štampane u »Vijencu«, god. 1876, br. 25.—26., 30.—31., 33., 36., 38., 41., 45.

[2] »Ilijina oporuka«, Vijenac, 1876, br. 26.—41., a pripovijetke »Prijan Lovro« 1873, »Barun Ivica« 1874.

[3] Dopis »Iz Filadelfije« napisao je Milan Turković; izašao je samo jedan; ispor. »Vienac«, 1876, br. 29, 478—480.

[4] Dne 27. srpnja 1875. »nevesinjska puška« najavila je hercegovačko-bosanski ustanak za oslobođenje od Turaka. Ustanike su pomagali Crna Gora i Austrija, želeći da te dvije pokrajine sebi pridruže. Dne 18. lipnja 1876. odlučila je i Srbija da uđe u rat protiv Turske. Dvanaest dana poslije toga, kad je ovo pismo pisano, Mrazović se je nadao, da će Srbi uskoro, po njegovu mišljenju »za mjesec dana«, ući u Sarajevo, pa zbog toga treba sve spremiti, da »Vijenac« može da tu pobjedu jače registrira. Međutim, kako znamo, tok događaja bio je drukčiji, po želji imperijalističkih velikih vlasti.

[5] Plemenčić Josip, član drame Hrvatskog kazališta u Zagrebu, koji je mnogo obećavao, umro je 11. V. 1876. u 40. godini života. Nekrolog mu je napisao A. Šenoa, »Vienac«, 1876, br. 29, str. 478—480.

[6] Šarka, skulptura od Jozefa Václava Myslbeka (1848—1922), češkog kipara. U »Vijencu« za god. 1876., br. 28, str. 465. donijeta je slika, a na str. 472 tekst o značenju te skulpture.

[7] Grottger Artur (ne Grottgièr, kako piše Mrazović!) (1837—1867), poljski slikar, kojega svojataju i Nijemci, izražavao je češće borbu za oslobođenje, pa je zbog toga bio od urednika »Vienca« voljen. Slika je u »Vijencu«, 1876, br. 29, str. 484—5, a tekst u istome broju str. 488.

[8] Đuro Arnold, pjesnik.

[9] Tome prijevodu nema traga u »Viencu«, iako je Arnold bio marljiv suradnik časopisa.

[10] Sliku Fr. Palackoga, kao istaknutoga Čeha, »Vienac« je donio god. 1876, br. 32, 529.

[11] Ova fraza nije u protivurječju s prvom rečenicom 4. alineje ovog pisma, jer Mr. ovdje misli na p r o š i r e n j e rata.

[12] Pisac misli na Milčetićeve »Putne crtice iz Boke i Crne Gore«. V. bilješku 1 ovog pisma.

[13] Quiquerez Ferdo (1845—1893), hrvatski slikar, koji je vjerojatno redakciji »Vienca« služio kao savjetnik. Oni su željeli imati i njegovih slika.

[14] Rendić Ivan (1849—1932), kipar.

[15] Vončina Ivan, st. (1827—1885), političar i načelnik grada Zagreba.

3.

[Reichenhall] 28/7 1877

Velecienjeni prijatelju!

Šaljem Vam treći arak korekture, koj vrvi tipografičkimi pogreškami. Vi takodjer radite vrlo naglo, i mnogim pogreškam nije kriv slagar. Zabilježio sam neka miesta crvenom olovkom, koja su mi sumnjiva. Izvolite ih *uzporediti s originalom,* te shodno izpraviti. Na dva tri miesta bud je slagar, bud ste Vi štogod izpustili. Neimam rukopisa da uzporedim. Molim da se požurite, te da predate u štamparnu, da se uzmogne štampati bar to malo, što imamo.

Ja ovdje u toplicah hoću savršeno da odpočinem, te neradim ništa, — niti nečitam, kamo li bi što pisao. Uviek sam u liepu i veselu družtvu, pak hoću da se ga užijem. Skoro ću se opet vratiti u jaram, — čemu da se i ovdje uprezam?

Šaljem Vam jedan broj *Ulka,*[1] ima unutri dosta šale, koja se dade za humoristički list upotriebiti. — A što je s onom krajiškom niemštinom, zar se ono neće štampati?

Dajte molim Vas malko interpelirajte *Maretića*[2] i *Broza,*[3] kako njihovi prevodi napreduju. Sad ima štamparna vremena, mogla bi živo prionuti i dvie tri stvari na jedan put svršiti. Ja korigiram Gostišev[4] prevod, koj je dosta dobar; ali mu opet treba korekture.

Ako se sastaneš s prof. Markovićem, reci mu, da mu(!) se *Bozova*[5]: borba života nimalo nesvidja. Meni je dosadna do zla boga! U veličanstvenom ovom predjelu, da Vam je viditi taj glupi, ružni narod! Nu ne samo prosti puk, i gradjanstvo je ružno. Kunem Vam se, da u cielom Reichenhallu neima med 2000 gostiju više od tri liepe žene. To su u ostalom i jedine, s kojima se družimo: jedna mlada udovica iz Pešte, jedna predstavljačica iz Berlina (rodom Bečkinja) i njezina Gesellschafterka. Uz nestašicu mladih ljudi za me se otimlju, — evo što sam dočekao! Nije mi u ostalom ni žao, duhovite su to žene, a dosta mi drugi zavide za takvo ljubezno družtvo. Tako Vam ja evo, — blaženi med ženami, — pravim u okolinu Landpartie i zabavljam se i kartam i igram prstenka. Onda neočekujte od mene ni članaka niti viesti.

Iskreno pozdravljajuć sve znance i Vas ostajem Vaš iskreni štovatelj i prijatelj *Lad. Mrazović*

---

[1] »Ulk«, humoristični njemački list.

[2] Maretić Tomo (rođ. 1854), tada stud. filozofije i prevodilac s latinskoga, litavskoga i slavenskih jezika za »Vijenac«.

[3] Broz Ivan (1852—1893), tada student filozofije u Zagrebu.

[4] Gostiša Ivan (rođ. 1857), tada student filozofije, kasnije srednjoškolski profesor, direktor i inspektor. Prevodio za »Vijenac« s talijanskoga i ruskoga; javlja se svojim prijevodima u »Vijencu« u drugoj polovini 1877.

[5] Nepoznato! Vjerojatno pogreška.

4.

Görbersdorf 5/7 1878.

Cienjeni prijatelju!

Onaj članak, što ti onomad poslah o francezkoj *literaturi,*[1] želio bih popuniti, pak te molim da mi ga prvom poštom povratiš.

Sutra ćeš primiti VII članak o parižkoj izložbi.[2]

Pozdravlja te tvoj *Lacko*

Danas sam pisao Šuleku,[3] da napiše članke o telefonu, o fonografu [,] o mikrofonu, o elektr. peru itd.[4] Mislim da će to učiniti.

---

[1] Vjerojatno je to članak »Osvrt po romanskom svietu« (I.), koji je Šenoa odmah štampao, pa je izašao u »Vijencu«, god. 1878, br. 24 (15. VI.) str. 383—386. (U sadržaju je pogrešno označeno da je pisac I. Švrljuga, dok je pod

člankom (str. 386) potpis »M.«, kako je Lad. Mrazović signirao svoje članke, kad ih nije potpisivao punim imenom); II. poglavlje je u br. 32 (10. VIII.); str. 514—519.

[2] Mrazovićevi članci o »Svjetskoj izložbi u Parizu« štampani su pod tim naslovom u »Vijencu« god. 1878, i to: I., br. 18; II., br. 19; III., br. 21; IV., br. 23; V., br. 25; VI., br. 27; VII., br. 29; VIII., br. 34; IX. (pogrešno označeno VIII.), br. 46.

[3] Šulek Bogoslav, dr. (1816—1895), pisac stručnih i političkih radova, novinar, sastavljač naše prve prirodoznanstvene terminologije.

[4] Od svih tih naručenih članaka, izišao je samo »Fonograf« (s ilustracijama) u »Vijencu«, 1879, br. 37, 588—592.

5.

Görbersdorf 11/7 1878.

Cienjeni prijatelju!

Kako mi Maravić[1] javlja, došle su slike, naručene iz Pariza iz Yriartova djela. Radi tekstâ, koji će biti nužni, evo što mislim. Za slike: plešući *seljaci od Zadra*[2] i *Guslač u Dubrovniku*[3] mogao bi Koch[4] napisati *kratak* tekst ako mu se obeća dobra plaća. Rački mi reče, da se slike od gusala, štono bijahu u Radu slobodno upotriebe za Vienac. Za sliku *Poreča*[5] obreče Milčetić pobrinuti se za tekst. Za *Klis*[6] reče Lopašić[7] napisati; nu on je drugim poslom zabavljen, te bi to ljepše napisao Klaić,[8] ako mu Kostrenčić[9] dade rukopis, što no ga ima o bitki pod Klisom. Za *Supetar*[10] opet Klaić iz Petera. Za *kloštar fratarski* u Dubrovniku[11] napisao bi sigurno Kukuljević ili Rački. Dakako da ti nijedan neće doći ponuditi, nego treba ići molit, i to odmah, da ne budeš onda u neprilici i da nebudeš morao po običaju obećavati tekst *za drugi put* t. j. za nikada.

Reci mi molim Te, *kad* Ti mislš otići iz Zagreba i *kamo*? Ja neznam hoću li ovdje još dugo izdržati, i neću li se *morda* vratiti, ili bar otići nekamo drugamo. Za svoga odsuća morao bi dakako savkoliki material gotov spremiti i predati n. pr. Klaiću. Ja držim da bi on bio najbolji za redakciju. Dakako da mu se onda mora dati i plaća, bar 50 for. za mjesec dana. Nu nebi smo uvrstili ništa ako nije prošlo tvoju reviziju.

Čitam kako Te slave i kući sprovađaju i pjesme Ti pjevaju. S toga se valjda i jesi tako poohollo, da na mojih deset pisama ni riečce neumiješ odgovoriti i na moja pitanja ni brdo neodvraćaš.[12]

Šaljem ti u privitku člančić *o mravih,*[13] koj je velezanimiv i vriedan da se prevede.

U zadnjem pismu o izložbi opisao sam fasade. K tomu ima doći slika: fasada ruska i englezka. Tekst neka nedođe prije, dokle bar jedna od tih slika nije došla. Druga se može tada uvrstiti u kašnji koj broj, pozivom na onaj članak. Podpisi pod sliku: *ruska fasada na svjetsk. izl. u Parizu,* — a pod drugu: *englezke fasade na svj. izl. u Parizu.*[14]

U VII. pismu, koje sad pišem, bit će *izložba Francezke opisana,* u VIII pavilion grada Pariza, kojemu će opet doći slika. Morda ću moći oboje strpati u jedan članak, ali mislim da je ugodnije *manje* članke a više ih priobćiti? Zatim će doći članak o parižkoj modi, o spavaćoj sobi, o blagovalištu [,] o Rusiji, Japanu i Kini, o šivaćih mašinah, o cvieću,[15] itd. itd. do konca godine za svaki drugi broj malen člančić.

Pozdravi mi sav narod i primi iskreni pozdrav od Tvog

iskrenog prijatelja *Lad. Mrazovića*

---

[1] Maravić Mile (1846—1918), štamparski stručnjak, odgovorni urednik »Obzora«.

[2] »Gajdaši iz okolice zadarske«, slika, donesena je u »Vijencu«, god. 1878., br. 37, str. 597, a kratka vijestica u listku, isti broj, str. 599., bez oznake autora.

[3] Slika u »Vijencu«, god. 1878., br. 42., 677., a bilješka u istom broju, str. 679.

[4] Koch-Kuhač Franjo Ks. (1834—1911), muzički pedagog i kritičar, sabirač narodnih popjevaka, u Zagrebu je od 1871; surađivao u »Viencu« i u novinama.

[5] Slika u »Vijencu«, god. 1879., br. 6., 93., a člančić u istome broju, str. 96., od Vjekoslava Klaića.

[6] Slika u »Vijencu«, god. 1878., br. 30., 485.; člančić u istom broju, str. 487., bez oznake autora.

[7] Lopašić Radoslav (1835—1893), historik.

[8] Klaić Vjekoslav (1849—1928), historik.

[9] Vidi pismo 5., bilj. 3.

[10] Slika u »Vijencu«, god. 1878., br. 40, str. 645; kratka vijestica u istom broju na str. 647. bez oznake autora.

[11] Slika u »Vijencu«, god. 1879., br. 3, 41., a člančić u istom broju, str. 47.

[12] A. Šenou su još za života slavili u pismima i pjesmama razni štovaoci, pa se je to izražavanje poštovanja prenosilo i na ulicu od onih koji su cijenili njegovu umjetnost, naročito mlađeg svijeta i njegovih istomišljenika. Osim toga prevodili su njegova djela na razne jezike.

[13] Nije štampan u »Vijencu«.

[14] Upor. pismo 4., bilješka 2.

[15] Nijedan od ovih članaka nije ni u 1878. ni u 1879. »Vijenca« odštampan.

V.

PISMO FERDE BECIĆA

Veleštovani Gospodine!

Bio bih veoma sretan, ako bi mi dozvolili, posavjetovati se s Vami glede smiera dvijuh novih pripovjesti, koje sam osnovao napisati za Vaš cienjeni list, ako bi Vam po volji bilo.[1] Stoga Vas liepo molim, da mi izvolite označiti mjesto i vrieme, gdje bi se mogao s Vami u kratko o tom porazgovoriti, a da Vas u Vašem poslovanju neuzbunim.

Hvala liepa, što ste dali tiskati moju pripovjest![2] Nadam se, da će se svakomu dopasti. Još bi Vam većma hvalio, da i pjesma skoro sviet ugledje.

Samo žalim, što sam u jeziku još toli slab, te sam Vam pri korekturi toliko truda zadao! — Nu nastojati ću, da se poboljšam. Kad se pročuje, da radim za Vaš cienjeni list, nadajte se pomnoženju Vaših predbrojnika, jer prem sam siromah i neznatan čovjek, to ipak brojim u carevoj vojsci i u Krajini mnogo i odličnih prijateljah koji se za moje radnje *veoma* zanimaju, i koji će se onda za »Vienac« pojagmiti.[3] Preporučujuć se u Vašu daljnu naklonost, i očekujuć odgovor ostajem osobitim počitanjem

Ferdo Becić[4]
c. kr. financialni perovodja
kod glavnoga zapovjedničtva
u prvom katu broj vratah 85.

[Zagreb] 14/3 876.

---

[1] Ako se smije vjerovati, da su to pripovijetke, koje su se javile u »Vijencu« poslije ovog pisma, onda su to: »Montecchi i Capuletti« (»Vijenac«, god. 1876, br. 20.—24.) i »Persa« (»Vienac«, 1876, br. 42.—53.).

[2] »Slučaj ili sudbina«, »Vijenac«, 1876., br. 11.—15.

[3] I slijedeće godine, 1877, izašla je u »Vijencu« br. 21.—33. Becićeva pripovijetka »Hajdukova draga«.

[4] Becić Ferdo (1844.—1906.), graničarski činovnik i hrvatski književnik (ispočetka je pisao pod pseudonimom »Fedor Brestov«).

VI.

PISMO DRA. MILANA JOVANOVIĆA

Mnogopoštovani Gospodine,

Imam u rukama original Palmotićeve drame »Danizza kći kralja Ostoje«. Neznam hoće li vam bit poznat taj rad vrijednog pjesnika Dubrovačkoga, ali ja držim, pošto sam ga pročitao, da je izvrsan.

Mislim da bi prilikom svjetkovine, koju priredjuje mladost hrvatska, i koja se najviše dotiče Dalmazie moglo ovo djelo izaći pred kazališnu publiku našu, i rado bih se primio da ga priredim za kazalište, ako bih od Vas na to dobio pobudu.

Rad se zbiva u Bosni a lica su osim Ostoje i Harvoja, gospodara splietskoga, još Matias i Janko, jemačno Hunyadije. Jezik je prelijep, i ja bih ga čuvao, koliko je idje za razumljivost naše publike, moguće, samo bih insceniranje morao promjeniti.

Ja sam svakako voljan ovu dramu kao istorijski spomjenik pustiti u književan svijet, ali mislim da bi se i oko njome zadovoljilo, kad bi se zgodno udesila za kazalište.

Ja Vas dakle molim, poštovani Gospodine, da mi o tome rečete svoj sud, a ja ću se tada po njemu ravnati.[1]

Još jednu lijepu molbu. Ne znam, hoće li Vam biti poznato, da sam još u god. 1876 napisao: »Sudsko ljekarstvo« *za pravnike*.[2] U Biogradu su govorili, da je knjiga dobra, i ja sam se služio njome za pet godina svoga predavanja iste materije u Velikoj Školi. Ja bih udesio to djelo za naše pravnike u Zagrebu, kad bih imao izgleda da bi ga Sveučilište usvojilo za tekst. Meni je ponudio Dr. Sax, da ga izdamo zajedno, ali ja na to ne mogu pristati. Ako bi imali mnogopoštovani Gospodine, dobrotu, o tome propitati i mene izvjestiti, ja bih Vam veoma blagodaran bio.[3]

Po g. Mandroviću[4] poslao sam Vam moju »Kraljevu Seju«[5] i nadam se da ste je primili.

Meni je ovdje posve dobro, ali sam vas ogreznuo i davim se već u realštini liječničke prakse. Ufam se u boga, da neću do vjeka živjeti od recepata.

Primite mnogo poštovani Gospodine moj usrdni pozdrav, i sjetite se, kad Vam poslovi dopuste, molbe Vašeg odanoga

Dr Milana Jovanovića[6]

Erceg-Novi, 3 Lipnja 876.

---

[1] Do ovoga izdanja nije došlo.

[2] Pisac pisma pogrešno je naveo godinu, kad mu je ta knjiga štampana. Ona je izašla pod naslovom »Manual sudskog lekarstva za pravnike«. Beograd, 1868, 8⁰.

[3] Knjiga nije štampana u Zagrebu.

[4] Mandrović Adam (1839—1912), glumac, direktor drame Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu.

[5] Jovanović Milan, Kraljeva seja. Istoriska drama u 4 dela. Novi sad, 1872.

[6] Jovanović Milan, dr. (1834—1896), liječnik, srpski književnik. Dok je pisao ovo pismo bio je općinski liječnik u Hercegnovom. Prije toga je u Beogradu predavao kroz pet godina higijenu i sudsku medicinu na Velikoj školi. Kasnije liječnik na crnogorskom dvoru, pa brodski liječnik na Lloydovim parobrodima i, napokon, nastavnik higijene na Vojnoj akademiji u Beogradu.

VII.

PISMO JOVANA SUNDEČIĆA

Dragi Šenoa!

Šaljem ti jednu šaljivu i četiri ljubavne pjesme za tvoj »Vienac«. — Kod prve ljubavne pjesme, želim da se ona, ili njoj podobna primjetba, od strane »Viencova« uredništva svakako stavi; inače ne mogu privoliti ni da ih dadeš tiskati.[1]

Molio sam da mi šalješ tvoj »Vienac«, pa opet ponavljam ti istu molbu, a to, ako se baš inače ne može, a ja se obvezujem plaćati dotičnu predbrojbu. Od onih brojeva pak u kojima bude tiskana ova ili ona od mojih pjesama, želim da mi pošlješ svakoga puta po dva istiska, za koja ću se ja s tobom sračunati i pošteno ti isplatiti.

Obećao si opširan pretres mog »Novog pakla«[2] donijeti; pa za što je zapelo, te taj pretres ni još nije svijeta ugledao?

Najljubeznije te pozdravljam Tvoj stari prijatelj *J. Sundečić*

U Kotoru 12 prosinca 1876.

---

[1] Šaljiva pjesma nije štampana. Od četiri ljubavne pjesme štampane su samo dvije, i to: I. »Mila si mi«...; II. »Nema, nema«...; ostale pjesme nisu štampane. Primjedba, o kojoj S. ovdje govori glasi: »Doznavši, da naš prijatelj J. Sundečić ima liepu sbirku svojih ljubavnih pjesama, po kojih je on najmanje poznat našemu narodu u obće, pošto su te vrsti njegove pjesme dosle vazda u rukopisu zaostale: mi smo ga zamolili, da bi nam nekoliko za naš »Vijenac« ustupio. Ovomu našemu pozivu pjesnik se je odazvao i poslao nam četiri od tih pjesama. Liepa mu hvala!« (»Vijenac«, 1878, br. 18, str. 281.). Tekst Sundečićev urednik nije mijenjao, što se vidi po broju »četiri«, koji je ostao, iako su štampane samo dvije.

[2] Sundečićev »Novi pakao« štampan je u Zadru 1875, 8⁰. — Recenzija u »Vijencu« o njemu nije izašla.

VIII.

PISMO EUGENA KUMIČIĆA

Veleučeni Gospodine!

Evo Vam izvorne pripovjetke; molim Vas da ju pročitate i popravite, te da ju uvrstite u Vaš cienjeni list, ako Vam se čini da što vriedi.[1]

U Spljetu živio sam godinu dana i isto toliko u Parizu. Što se pripovjeda nije istinito.

Gospodine neznam dali me se još sjećate; tad sam bio dobrovoljac u Zagrebu,[2] imao sam sreću nekoliko puta s Vama govoriti.

Gospodine nebudite odviše strog!

Nadajuć se Vašem odgovoru ostajem Vaš sluga

Eugen Kumičić
absolvirani filozof

U Beču dne 4. Travnja 1877.

---

[1] Riječ je o noveli »Spljet i Pariz«; po Šenoinu savjetu Kumičić ju je preradio, i objavio u »Slobodi«, pod natpisom »Slučaj«.

[2] Kumičić je služio vojsku kod zagrebačkog 53. puka g. 1873/74.

IX.

PISMO DRA. SIEGFRIEDA KAPPERA

Tüffer[1] 22. 7. 77.

Hochverehrter Herr!

Gestatten Sie, dass ich den günstigen Zufall, der hier in meiner Einsamkeit mich mit der Bekanntschaft Ihres Herrn Bruders erfreut, dazu benutze, um Ihnen wiederholt zugleich mit der

hochachtungsvollsten Begrüssung meine Verehrung auszusprechen, so wie auch meinen Dank für die theilnamvolle Aufmerksamkeit, die Sie meinen schwachen literarischen Bestrebungen in Ihrem trefflichen »Venac« angedeihen zu lassen die Güte hatten.

Ob meine letzten Arbeiten in böhmischer Sprache, nämlich der 2. Theil der *Zpěvy lidu srbského,*[2] und die *Ohlasy černohorské*[3] Ihnen zugekommen, weiss ich nicht. Der Auftrag, sie Ihnen zuzusenden, war den Verlegern gegeben.

Hätten Sie dieselben erhalten und in Ihrem geschätzten Blatte einer Besprechung gewürdigt, so wurden Sie mich sehr erfreuen, wenn Sie die Gewogenheit haben wollten, die betreffenden Kritiken unter Kreuzband mir gefälligst hieher zu kommen zu lassen. Selbst ein tadelndes Urtheil aus *Ihrer* Feder ist für mich wertvoll.[4] Übrigens wurde ich mir erlauben, über meine Art und Weise, die Urslavische Volkspoesien dem deutschen und später dem czechischen Leserkreise zu vermitteln, in Ihrem geschätzten Blatte einige Worte der Aufklärung und Erläuterung zu bringen, wenn Sie die Güte haben wollten, denselben einen kleinen Raum zu vergönnen. Es herrschen darüber so irrthümliche Ansichten, dass ich denn doch, nahe dem Abschlusse meines Daseins, gerne darüber Rechenschaft legen würde, weshalb ich eben so, und nicht anders dabei vorgegangen, und wie ich die Aufgabe, die geistigen Schätze der Völker unter ihnen zu vermitteln, am besten auffassen zu müssen glaubte!

Genehmigen Sie einstweilen den erneuten Ausdruck hoher Verehrung mit der ich mich stets bekannte (?) als

Ihren ergebenen Diener *Dr Siegfried Kapper*[5]

---

[1] Tüffer, njem.; slov. Laško, mjesto u Sloveniji.

[2] Štampano u kolekciji »Poesie světova«, sv. V. i XI., 1872—1874.

[3] Točan naslov: »Gusle, ohlasy písní černohorských«. Praha, 1876.

[4] Nema u »Vijencu« prikaza Kapperovih djela.

[5] Kapper Siegfried, dr. (1821—1879), liječnik i češkonjemački književnik. Povodom smrti Kapperove u Pisi (7. VI.) A Šenoa je napisao nekrolog (»Vienac«, 1879, br. 25., str. 404.), u kome ističe da je umro u Pisi od sušice; da je — dok je većina Jevreja pristajala u Češkoj uz Nijemce — Kapper kao Jevrejin pristajao uz Čehe, pod utjecajem Palackoga, Jungmanna i dr. Šenoa dalje veli, da je Kapper radio na pomirbi obaju naroda u Češkoj, da je kao praktičan liječnik službo u Karlovcu, gdje je drugovao s Ivanom Mažuranićem i Dragutinom Kušlanom, radeći na narodnoj stvari. Kapper je obrađivao naš folklor i pisao putopisne crtice o našoj zemlji (v. str. 172.).

X.

PISMO MIRKA TURIĆA

Štovani gospodine!

Čim je u 28. broju Vienca stigao poziv na sabiranje prinesaka za prenos Preradovićeva tiela,[1] sazvao sam odbor društva Posiela u sjednicu i predložio, da se priredi u tu svrhu zabava. Moj predlog

bude jednoglasno primljen i odmah dan i program zabave ustanovljen. I tako smo jučer dne 29. o. priredili zabavu, koja nam je čistoga dobitka doniela 82 for., što Vam ih skupa s ovim listom šalje društveni blagajnik; (od svega dohodka odbili smo samo 8 f 50 n. za glasbu i policiju), da budete tako dobar, te da ih predate blagajniku vašega odbora. Zahvaljujuć Vam sada, što ste onako obilno i liepo o našem društvu u Viencu govorili, hoću da Vas izviestim o jučerašnjoj zabavi; program mislim da ste primili, mogu dakle govoriti kao da imate program pred sobom. U obće je sve dobro izašlo, občinstvo je otišlo kući sasvim zadovoljno. Žalibože, što se »Bože živi« zbog neke zapreke nije moglo pjevati, nu zato su se »Tužna ljuba« i »U boj« morali opetovati na burni zahtjev občinstva. Oba komada i »Lažica« i »Pola vina, pola vode« moram reći uprav izvrstno su se odigrala; teško mi je reći, koji je bolje prikazan bio. Svak se je natjecao, da svoju ulogu dostojno odigra, te s toga valja sve skupa glumce i glumice pohvaliti. Osobito se je odlikovala gdčna. J. Jovanovićka, M. Pavanka (razumie se i svojim pjevanjem osim prikazivanja) i Katarina Stanišićka, pa g. Lemajić i Jovanović. G. K. Filičić kao težak sa svojim senjskim dialektom svaki čas je občinstvo na smieh tjerao, isto tako gdčna. K. Stanišićka kao stara jezičava stanarica, a ne manje g. Momčilović kao strašljivi »Spiessbürger«. U obće gospodine svi su zbilja zavriedili, da ih sve imenice u Viencu pohvalite, tim više, što su se toliko trudili za plemenitu svrhu. Stoga Vam opet šaljem program, ako ste možda onaj prvi gdjegod zavrgli.[2] Ja sam sa svojimi deklamacijami uspio kao zadnji put sa proslavom. U obće sve je dobro bilo, a Posielo se može ponositi svojom jučerašnjom zabavom. Al' ipak se moram tužiti, to jest samo Vami, da znate. Naša gospoda profesori, osim nas četvorice članova, nisu se ni ovaj put udostojali doći u Posielo, kad je zabava u tako plemenitu svrhu priredjena; a tako isto i oni gradjani, koji su njihovi sljedbenici te isto tako neprijatelji Posiela. Vidite gospodine, tako daleko siže ovdje osobna mržnja; nu nemojte se tomu čuditi, jer ta ista gospoda nisu dala ni novčića, kad ih je kaptol pozvao, da saberu za spomenik pokojnoga biskupa Ožegovića; a zašto? samo zato, jer ih je *kaptol* pozvao, a tako je i Posielu. Ovo Vam pišem samo zato, da poznate svoje ljude.

Sada Vam moram javiti, da nemogu žalibože uslišati molbe odbora za prenos P. tiela. Danas sam od njega primio upisne arke za prineske i za predplatu na P. djela.

Zahvaljujem liepo slavnom odboru na pouzdanju, kojim me je odlikovao, te Vam te arke skupa s ovim listom povraćam, a žalim veoma, što se toj odborovoj molbi nemogu odazvati. Tomu je uzrok taj, što 1. kolovoza odlazim na neko vrieme iz Senja, a budući da sam tek danas (30. o.) upisne arke primio, kratko je vrieme, da što saberem; a onda, budući da su svi oni jučer u Posielu bili, a mnogi i preplatili, od kojih bih ja novaca sabrao, bojim se, da nebih uspio kod onoga drugoga diela, koji su protivnici Posiela, a s toga i moji.

To mi možete na moje poštenje vjerovati, jer sam to već preklani izkusio sabiruć prineske za hercegovačke bjegunce. S toga Vas mogu svjetovati, da pošaljete upisne arke ili Jambrečaku[3] ili Radetiću,[4] jer oni će kod onoga drugoga diela sigurno uspjeti, možda će se i natjecati, da saberu više nego što je Posielo poslalo, a onda tim bolje. Izvolite dakle molim Vas slavnomu odboru izručiti moju zahvalnost na pouzdanju i moju izpriku. A nadam se, da sam se već unapred odborovoj molbi odužio time, što je od Posiela dobio 82 for., jer mojim nastojanjem je zabava u tu svrhu jučer priredjena, a sabiruć od vrata do vrata bojim se, da nebih toliko sabrao. Neka dakle odbor učini, kako Vam pišem, da još novaca dobije. Mislim, da Vam neću već pisati do jeseni, jer dotle neće biti zabave u Posielu, s toga dakle pozdravljam Vas i

sa dubokim počitovanjem jesam Vaš pokorni *Mirko Turić*[5]

U Senju dne 30. srpnja 1877.

---

[1] »Vijenac«, god. 1877., br. 28, na čelu časopisa donio je poziv odbora za sabiranje prinosa povodom prijenosa Preradovićevih kostiju.

[2] Šenoa je u »Vijencu« (god. 1877., br. 32, str. 522.) u kratkoj vijesti prikazao uspjeh »Posijela«. »Lažica« je šala od Benediksa (preveo Mirko Turić), »Pola vina, pola vode« od K. Trifkovića. U toj je vijesti Šenoa potvrdio primitak »82 for. a. v.«, koji je dostavljen odboru za prijenos kostiju Preradovića.

[3] Jambrečak Dragutin, književnik, urednik sedmičnika »Radiša«, koji je izlazio u Senju od siječnja do polovine lipnja 1875.

[4] Radetić Ivan, profesor, svećenik, pisac »Narodno pripovijedanje« (»Vijenac«, 1875, br. 22, i 23 i 25), zatim »Narodno pjesništvo« (»Vijenac«, 1876, br. 6, 7, 8.). Kasnije je napisao »Pregled hrvatske tradicionalne književnosti. Senj, 1879.

[5] Turić Mirko (1852—1879), hrvatski književnik i profesor gimnazije u Senju, suradnik »Zabavnika hrvatske omladine, Velebit«, »Hrv. Doma«, »Vijenca«. Turić je i prevodio s latinskoga. U nekrologu (T. je umro 20. VI.) koji je Šenoa nekoliko dana poslije toga napisao, kaže, da je Turića poznavao vrlo dobro, da ga je Turić često pohodio i da mu je »često pisao«, međutim nije se sačuvalo nego ovo jedino pismo.

XI.

PISMO GROFA GUSTAVA AUERSPERGA

Mokriz 24/11 77

Euer Wohlgeborn Herr Senator Šenua!

Herr Pater Felizian von Samobor hat mir gesagt, Sie beabsichten ein geschichtliches Werk zu schreiben, wozu Sie Daten über Mokriz,[1] wünschen.

Indem sich Pater Felizian nicht deutlich aussprach in welcher Richtung diese Daten sein sollen, so frage ich mich bei Ihnen an, in dem ich gerne bereit bin, Ihren Wünschen nach Möglichkeit nachzukommen.

Aus uns. Archive, welches ich seinerzeit zu ordnen versuchte habe ich die chronolog. Folge der Besitzer von Mokriz so zimlich herausgebracht, sie weicht zumeist vom Valvasor ab.[2] Durch Possessor (?) Müllner wurde ich aufmerksam gemacht, dass m. Vermuthung, Mokriz sei bereits in Römerzeiten eine befestigte Ansiedlung, vielleicht ein mutatis, gewesen, einige Berechtigung habe, da auf Peutingers Karte[3] 10 Milien von Noviodunum[4] (:jetz Dorf Dernovo:) Romula[5] als Station bezeichnet ist, Mokriz ist aber gerade 10 Milien von Drnovo u. dass die romische Strasse von Pretorium[6] über Noviodunum nach Siscium[7] unter Mokriz passirte ist theils durch fundirungen (?) in Feldern (?) u. nun (?) leider misshandelten Miliarino bewiesen u. s. w.

Wenn es Ihnen angenehm ist mich zu besuchen um (?) selbst hier studien zu machen, so sind Sie höflichst eingeladen. Zeichne mich mit aller Achtung Euer Wohlgeboren Ergebenster

Gustav gfv. Au[e]rsperg

---

[1] Mokrice, dvorac kraj Samobora, na slovenskoj strani.
[2] Valvasor Ivan Weikhard (1641—1693), polihistor.
[3] Tabula Peutingeriana vjerojatno iz IV. vijeka.
[4] Zapravo Neviodunum (danas Drnovo). Pisac je mislio, da je Noviodunum, međutim danas se drži, da je Noviodunum Isakči na ušću Dunava.
[5] Romula, današnje mjesto Jesenice (blizu Samobora, u Sloveniji).
[6] Praetorium, utvrđeni vojnički logor, blizu Trebnjega.
[7] Siscia, Sisak.

XII.

PISMO JOVANA HRANILOVIĆA

Beč dne 19/12 1877

Visokocienjeni gospodine!

Pošto mi prijatelji javiše, da su uzrok radi kojega još dosele nije tiskan moj prevod Hugonove pjesni »Le feu du ciel« nekoja nejasna mjesta u mom prevodu, u kojih mi po svoj prilici nije pošlo za rukom jasno pretočiti i onako nejasna i maglovita Hugona, to bi se usudio sletiti Vas Visokocienjeni gospodine molbom, da takova mjesta, kad Vam dopuste vrieme i zgoda blagohotno poizpravite. Izvor toj pjesmi nalazi se u Hugonovoj sbirci »Les orientales«[1] te se njom, barem u mojem izdanju odpočima niz tih toli hvaljenih pjesama. Meni bi osobito milo bilo, kad bih što skorije ugledao tu pjesmu u Viencu, jer nemogu se obraniti od prijatelja, koji me saletavaju pitanjem, što je uzrok mojoj toli dugoj šutnji u Viencu; a i moje materijalne okolnosti u Beču takove su, te bi me Vaša Visokocienjenost osobito zadužila priobćiv što skorije tu pjesmu. Ujedno šaljem dvie izvorne pjesme,[2] a baš u čisto prepisivam izvornu pripoviest »O Martinju«[3] čitanu u Velebitu. Inače prevadjam Chateaubriandove »Les martyres«;[4] možda bi matica htjela prevod toga remek djela francezke muze? Vaša Visokocienjenost veoma bi zadužila čitajuću publiku izdav napose pripovjest »Seljačka buna«. Ja dielim mnienje obzorova urednika, koji reče, da je to jedna od najboljih pripovjestih Vaše Visokocienjenosti.[5] Pozdravljajući Vašu Visokocienjenost od srca ostajem

Jovan Hranilović[6]
bogoslov

---

[1] V. Hugo (1802—1885), francuski književnik. Zbirku »Les orientales« štampao je 1829. Ta prevedena pjesma štampana je u »Vijencu« 1878, br. 33.
[2] Vjerojatno su to »Pjesme predsmrtnice«, »Vijenac«, 1878, br. 22, 347—8, jer drugih njegovih pjesama u godištu »Vienca« za 1878. nema.
[3] Ta nije štampana u »Vijencu«.
[4] Chateaubriand Fr. René (1768—1848), francuski pisac. Svoj religiozni roman »Les martyrs« štampao je u 2 sv. god. 1809.
[5] »Seljačka buna« počela je izlaziti u »Vijencu« god. 1877., br. 36., pa je izlazila do kraja godine.
[6] Hranilović Jovan (1855—1924), grčko-katolički bogoslov, književnik, kasnije svećenik.

XIII.

PISMO GRGE MARTIĆA

Sarajevo d. 28. Velj. 879.

Slavni književniče, dobri prijatelju!

Istom jučer primiosam Tvoje premilo pismo po G. Veberu[1] poslato. Tvoj preporučeni Makanec dobiva mjesto Fisikusa u našem časnomu gradu, mislim daćeš naskoro o tomu i od njega obznanjen biti. Ako iko želi da se svakovrstni valjani Hrvati sele ovamo, možda sam ja od tih najprvi. Ja nemogu ništa zlo reći od svih onih koji dosle dodjoše, nego ipak neće škoditi da Vas preporučitelje oprezne učinim na izbor ljudih.

Dragi prijatelju! išteš da Ti čiem god mojiem nakitim Tvoj nevehli Vienac — prosti! neznam ni zašto moje što bi iz prijašnje radnje mogao naći zato, sve mi je razpuškarano još za vrieme osmanlijskih dugih ortiocupacija, a u sadašnjoj mi okupaciji[2] — Bože da pospješna bila! — za knjižestvo ni malo oduška nejma... panem et circenses volumus, o tomu mi je rad još jedno malo vrieme, pak onda ako se u kojem kutu divne gore mašim moći će čuti za me i trava i cvieće.

Uklapam sliku, ali je u mojoj zavjetnoj haljini, ako može u Vaš list pristati, mislim nije loše da se i jedna mantija tiem cviećem mahne.[3] Htjedneš li u svjetovnjem mojemu običnom odielu, mogu Ti poslati.

Kada bih mogao i na to volje imao biografirati sebe pokraj sve malovažnosti moga života ipak bi mogao, ali njetko drugi, zamašnih crtica nacrtati. Ma budući da imaš volju štogod k' slici dodati ja ću Ti samo površno, i to kao da njetko drugi kojemu bio pripovjedao piše, označiti.

F. G. M.[4] rodiose u Posušju okružja Ljubuškoga god. 1822. 5. Veljače. Otac Grgo majka Jelina od Kukuljevića iz Sela Mehmedovića blizu Imocke. God. 1834. primljen na nauke u samostanu Kreševu u Bosni, unišao u red Franjevaca, svršio 5. razreda Gimnazialnih, šesti razred u Gimnaziji Požežkoj gdje je [u] Poeziji I. Eminens bio. Prvu godinu Filosofie god. 39—40. u Zagrebu, primješćen po c. kr. Ministarstvu Cultusa u Stojni Biograd, tude dovršiv Bogosloviju, vratio se u Domovinu, zaredio, i nastupio službovanja u Državi — bio capelan tri godine, učitelj tri, dalje župnikovao pet godina u Žepču a dvadeset u Sarajevu, gdje je kod zemaljske vlade zastupao Narod i Državu. Bivao na dostojanstvu Države šest godina Definitor, tri godine Custos, vriednost, požrtvovnost, i zasluge u Sarajevu nemogu mu se zadugo zaboraviti ni kod koje vjeroispovjesti, a pogibieli kroz koje je živu glavu pronosio, nemože nam potanko pripovjediti, valjda će i to svojim vriemenom doći, počem se je dočepao oslobodjenja svoga roda za kojim se je trudio svega života itd.

U književnosti pojavio se je najprvo s' njekim pjesmicam god. 1840—1. u Danici, potom povišeputa u Srbs. Nar. Listu Peštanskom, tako Skoroteči. Došavši kući našao je vrlog druga Jukića[5] i čestitog Fr. Mar. Šunjića, s' njima kupio narodne pjesme, (od njih jedan dio tiskan u Osieku [,] ostale ostale pri pok. Kuniću[6] i A. Brliću[7]). Uredjivao s' Jukićem prijatelja Bosanskoga,[8] pripomagao sastaviti Zemljopis i Povjestnicu Bosne.[9] Jukić stradao, i umro, Šunjić[10] Biskup postao potom umro, ostao M. sam kao osječeno drvo i opojao oba slavna druga svoja pjesmami u Kat. Listu i pervom Svezku Narodnih pjesama.[11] Potom se je anonimizirao osamljen pišući Osvetnike... Žali M. vehoma svoj život upotrebljen od 1850e god. do današnjega dana u gradjansko službovanje gdje bi u književnosti možda orlovo pero mogao za kapu zadjeti, ali ipak je, veli, u ovom tamnom živovanja njegova, jednom njegovu puku koja iskrica olakšice materialnog življenja sijevala. Žali i preboljet nemože njeke historično politične spise svoje, koje je morao paliti, a osobito njeko najuzvišenijeg zamašaja spjevanje, koje mu miši u žitnici rastočiše itd.

Prijatelju! ovliko, i mnogo je o sebi, nemoj me ni Tvoja vilenost izdizati visoko, ja bo sam doisto mnogo manji nego me vi scienite... Vidi mi kuma Dra Ambroša,[12] reci mu da povladjujem da Ti njeke drolje kaže s' kojim su me vrane opušile i degoutirale, vrana će jim

uspomena ostati.. — Pošalji mi Tvoje Vience od početka godine, neka čita jedan moj mladić — platu ću skorim poslati. Da Te Bog živi junaka kao što si, budi pozdravljen taki od Tvog najsrčanijeg štovaoca

Fr. G. M.[15]

---

1 Veber Tkalčević Adolf (1825—1889), književnik.

2 Misli na okupaciju Bosne od Austro-Ugarske monarhije.

3 Fotografija Martićeva izašla je u »Viencu«, 1879., br. 26., 417. I člančić od Vjek. Klaića u istom broju časopisa.

4 Fra Grgo Martić.

5 Jukić Frano Ivan (1818—1857), franjevac, pisac geografsko-historijskih rasprava, urednik »Bosanskog prijatelja«, proganjan od turskih vlasti.

6 Kunić Filip (1821—1871), franjevac, sabirač narodnog blaga po Bosni i Hercegovini. Izdao je »Narodne pjesme«. Osijek, 1858.

7 Brlić Andrija Torkvat (1826—1868), političar, advokat, politički pisac.

8 »Bosanski prijatelj«, I., II. 1850—1851.

9 Jukić Fr. I., Zemljopis i Povjestnica Bosne (1851). Knjiga je izašla pod pseudonimom Jukićevim: Slavoljub Bošnjak.

10 Šunjić Marijan (1798—1860), franjevac, bosanski biskup.

11 U »Katoličkom listu« »opojan« je Šunjić, god. 1860, br. 45—47. — Narodne pjesme bosanske i hercegovačke (1858).

12 Možda je to lapsus calami, jer vjerojatno da se radi o dru. Amrušu Milanu (1848—1919), koji je za vrijeme okupacije bio u Sarajevu pukovski liječnik.

13 Martić Grgo (1822—1905), franjevac, književnik, katolički župnik u Sarajevu.

XIV.

PISMO DINKA POLITEA

Veleučeni Gospodine,

Jednoč ste Vi bili javili u Viencu da ćete priobćivati kratke nacrte o plodovima francuske i talijanske književnosti. To ste i nekoliko puta učinili, pa ste prekinuli. Misliteli nadostaviti tu vrst publikacija, evo Vam ja danas šaljem jedan članak, u komu je nešto i o umjetnosti.[1] Kad biste ovoga uvrstili, ja bih Vam metodično šiljao po jedan članak o istom predmetu svaku petnaest ili svaku trideset danâ, kô što biste Vi želili. Današnjemu nestavljam ni naslova ni uvoda: činite to kako je Vam drago, a gospodar ste takodje popraviti sve što se sloga i jezika tiče pa i izpustiti što bi Vam se vidilo suvišnim. Svakako imateli mi što javiti, molim Vas nemojte kroz otvorene dopise.

Uobće mislim da je slavenska ćud nešto puno sličnija latinskoj negoli njemačkoj, i da latinska kultura spasonosnije bi na nas uplivala negoli njemačka. Od kada gospodine prestadoše naši Dalmatinci odati u Padovu a polazu njemačka sveučilišta[2] mi nemamo značajnih i patriotičnih ljudi. Izuzam popova svi narodni kremenjaci, svi su

u Italiji uzgojeni. Osim toga Vi tamo preko Velebita nešto ste otedjuni [!] od latinskog svieta a njemačkim puno zavedeni; mi ovamo poznamo samo talijansku književnost a to njezine lakoumnije i najgore plodove; o francuskoj niti se negovori. Dični Vienac ovamo nema predbrojnika, koliko bi mu ih se pristojalo: baveć se o svietu, koji je nam bližji i simpatičniji nebi se moglo i u tom smislu nešto pomoći?

Ove su me misli nagnale da napišem ovaj prvi članak.[1]

Molim Vas da mi oprostite.

Podpunim počitanjem Vaš prepokorni *Dinko Politeo*[3]

Zadar, 13/3 1879.

---

[1] Vjerojatno je to članak »Osvrt po romanskom svietu« Dinka Politea, koji je štampan u »Vijencu« god. 1879., br. 16., jer drugoga njegova članka nema ni u toj ni u slijedećoj godini »Vijenca«.

[2] Poslije 1815. dalmatinski studenti idu u znatno manjem broju u Padovu; većina ih ide na austrijska sveučilišta i u Zagreb.

[3] Politeo Dinko (1854—1903), novinar, od 1875.—1881. stalni suradnik Narodnog lista.

XV.

PISMO IVANA DESPOTA

Veleučeni Gospodine

Obodren Vašim liepim besjedam o mojih sonetih u »Hrv. Domu«[1] šaljem na gos. Didolića, tamošnjeg učenika sveučilišnog da Vam prida neku radjicu ko spomen mladjahnih misli i želja.[2]

Nadam se stanovito da ćete izvoliti tiskati u liepom »Viencu«. Jâko bi to obodrilo i mene i druge mlade Dalmatince koji drže da je »Vienac« neprestupan!...

Dubokim poštovanjem i harnošću bivam Vaš štovatelj i prijatelj

Fr. Ivan Despot[3]

Vrlika prolazkom 7. 4. 79.

---

[1] V. »Hrvatski dom« za 1878. godinu. U »Vijencu«, god. 1879., br. 3., str. 42. govori Šenoa o »zvonjelicama« »Omladini hrvatskoj« i »Na tristogodišnjicu Julija Klovija« Ivana Despota »Bračanina« ovo: »Prava su to djećica jadranskoga žala. Žarke misli krilatice, kan da se otimlju krutim verigam soneta. U prvom sonetu skaču živahnim mahom pače i daktili; te skakutave stopice, rekli bismo, da nepristaju u sonet. Pod tim burnim oblikom uz plamene rieči postaje krotka zvonjelica gotovo davorijom. Al je to prava poezija, pjesma od srdca. Drugomu sonetu neima upravo nikakova prigovora.«

[2] »Suze«, pjesme u »Vijencu«, 1879., br. 18. i 32.

[3] Despot Ivan (1851—1886), franjevac, književnik, rođen u Zaostrogu (Makarsko primorje).

XVI.

PISMA BUDE BUDISAVLJEVIĆA

1.

Moj Auguste dragi!

Jerbo se uzeh nešto bolje oporavljati od duge bolesti pa Ti evo šaljem pjesmu, poljski spjevanu, da ju pretočiš i u Viencu štampaš, bude li Te volja. Pjesnik je Jan Amborsky,[1] lektor francuzkoga jezika pri sveučilištu Lavovskom. Upoznasmo se ljetos u Radegundu[2] a mnogo se spominjasmo o knjizi našoj i sveslavenskoj. On je suradnik Ruchu literackomu, čovjek veoma bistar, izdaje poslednjih godina neke poljske pjesnike novije dobe uz komentare. Amborsky je mnogo toga pisao, ali mu je veći dio pjesama propao za progonstva u Parizu. Rad je upoznati se napismice s Tobom i prihvatiti književnu vezu s Tvojim radom. Uporavak mu je »Lwów, 3. Ulica Kurkówa. Piši mu, ne ćeš se kajati; obećah mu da ću Te nagovoriti.

Pjesmi bih ovoj, koja još nigdje štampana nije, nadjenuo naslov »Zlato« po tom, što je Amborskova sudjenica zlatokosa te mi se čini, da je na nju i mislio il pomišljao.

Izadje li Tvoj prievod u Viencu, pošalji mu dotični broj lista u Lwów.

Dobio sam 4 svjetlopisa nekojih fruškogorskih manastira i poslat ću Ti jih na skoro uz kratak pripomenak, da jih Vienac donese a onda bi se mogao i Klaić pomoći pri II. izdanju »Hrvatske«.

Dobio sam baš danas i sliku svjetlopisnu Radegunda. Ob ovoj mrzlici kanim zimus podrobnije za Vienac pisati pa ću Ti onda i svjetlopis priložiti. Vriedno je da se za Radegund u nas bolje zna.

Profesor A. Budilović poslao mi je iz Peterburga svoje tri razprave, o kojih je Vienac ne davno progovorio.[3] Da smijem išto više čitati i pisati, rado bih bar nekoje stvari za Vienac povadio.

Sto Ti pozdravi najsrdačnijih a gospodji drugi Tvojoj naklon.

Dokle me znaš, Tvojim me znaj živim počitnikom *Bude*[4]

U Rumi 18. listopada 1878.

---

[1] Amborski Jan (1838—1905), prof. francuskog jezika u Lavovu.

[2] Sankt Radegund, kupalište u Štajerskoj nedaleko Graza.

[3] »Vienac« je (god. 1878, br. 37, str. 600.) recenzirao »Slavjanskij sbornik«, koji je 1875. pokrenuo Slavenski komitet u Petrogradu. Od toga zbornika izašle su tri knjige. Među ostalim raspravama, u I. knjizi A. Budilovič je štampao: »Crte iz društvene i narodnogospodarske statistike Češke, Moravske, Austrije i Šleske za posljednjih godina«; — u II. knjizi štampao je »Crte iz srpske historije«, u kojoj se spominju veze između Srba i Rusa kroz historiju, i »O literarnoj uzajamnosti slavenskih naroda«.

[4] Budisavljević Bude (1843—1919), podžupan u Rumi, pisac, kasnije podžupan u Požegi, pa veliki župan bjelovarsko-križevački i napokon ličko-krbavski.

2.

Pobratime!

Poslao sam Ti pjesmu Jana Amborskoga,[1] ali prevod do danas ne vidjoh. A on možda sjedi na trnju i sanja, kako se je navadio htevši izskočiti liepim pregaocem pred hrvatskim okom. Ti znaš, kakovo je to trnje, ne po sebi, već što si nanj pod moraš navadio već mnogu mladu dušu!

Evo Ti šaljem 4 svjetlopisa manastira Beočina, Grgetega, Šišatovca (gdje je Mušicki »harfu« spjevao) i Pribine glave[2] i prilažem »землъопис«, iz koga ćeš na str. 59—61 moći za kratak opis povaditi što Ti treba. Osim toga ima i u Klaićevoj »Hrvatskoj«[3] nešto spomena a imenice u II. dielu Čaplovića.[4] Rado bih sam štogodj napisao, al' vjeruj da nije kad; po gotovu sad, gdje živaca večernjim radom napinjati ne smiem.

Moj je Vukelja[5] biesan, što mu je netko preradio Krdjaliju,[6] da ga je, kako on veli, gotovo sram zivati se prevodiocem. Nakan je udariti na tu samovolju, pa me pita kako bi i gdje? Šta se Tebi vidi, pobratime?

Molim Te, ne budi Ti nedrago uručiti ovo 2sta gospod. dru Kršnjavom,[7] da me upiše za člana arheol. družtva.[8]

Dozvoli mi reći, da se čednim svojim mnienjem ne slažem s ovim načinom, kojim Vienac napada na slavonsko liečničko družtvo. Za prvi mah doista je pohvalno, što se redakcija muči, pišući i hrvatski i njemački, a ne priekorno. Valja pravedno na um uzeti, da je u Slavoniji mnogo inoplemenih liečnika, koji se pored svoga zanimanja pašte, da narodni jezik nauče; ali slabo dospievaju, učiti ga, što no Primorci kažu — iz fundamenta, jer im je za sada najzgodnije, čitajući strukovni list malo po malo pristizavati ono, bez čega i sadanja generacija ne može da bude. Što se tiče prevoda, istina je, da bi trebalo prikričati uredništvu, neka se pobrine za bolju snagu; al i tuj zapinje stvar o tom, tko da prevadja, očice bezplatno etc. etc. Ne zamjeri pobro; znaš da mi je do stvari same.[9]

Piscu akvarija[10] klanjam se s velikim poštovanjem: kako no naš obrštar ne bi rekao. Slast je čitati ovakovu pripoviest.

Tvoje spise želim naručiti u liepu vezu; mogao bi uputiti Albrechta[11] il Mučnjaka,[12] da posao obavi pa mi uz pouzeće dostavi.

Šta je s Nogetićevim opisom Sriema?[13]

Liepo me preporuči štovanoj druzi i budi zdrav te od srca po sto puta pozdravljen. Javi se već jednom

Tvomu *Budi*

U Rumi 1. XII. 78.

---

[1] V. bilješku 1 u Budisavljevićevu 1. pismu.

[2] U Fruškoj Gori bilo je u ovo doba 14 manastira. »Pribina glava« zovu i Privina glava. Nisu slike manastira reproducirane u »Vijencu«.

[3] Klaić Vjekoslav (1849—1928). B. misli na njegovu knjigu »Prirodni zemljopis Hrvatske« (1877).

[4] Čaplović Jovan (1780—1847), historičar, pravnik, topograf i etnograf. Pisac misli na njegovo djelo: »Slavonien und zum Theil Croatien«, I., II. (1819.).

[5] Vukelić Lavoslav (1840—1879), krajiški upravni činovnik, hrvatski pjesnik i prevodilac. Tada na službi u Sv. Križu-Začreće.

[6] »Kirdžali«, roman od M. Czajkowskoga, izdala je Matica Hrvatska god. 1878. u prijevodu Lav. Vukelića. Nepotpisani recenzent, govoreći o tom djelu (»Vijenac«, 1878, br. 52., str. 836.), kaže: »Roman je preveden po Lavoslavu Vukeliću, koj je našu knjigu nakitio mnogim krasnim cvietom.«

[7] Kršnjavi Iso, dr. (1845—1927), historik umjetnosti, slikar, osnivač Društva umjetnosti u Zagrebu, itd. Tajnik »Hrvatskog arheologičkog družtva« bio je Kršnjavi.

[8] »Hrvatsko arheologičko družtvo« razvilo se iz »Družtva za povjestnicu i starine Jugoslavena«, pošto je ovo ograničilo svoj rad na arheologiju (1878). Arheološko društvo odlučilo je izdavati svoj »Viestnik« u redakciji Š. Ljubića.

[9] »Vijenac« je (god. 1878., br. 47., str. 760.) kritizirao »Glasnik družtva slavonskih liečnika« zbog loša jezika u tom časopisu.

[10] Pripovijest A. Šenoe »U akvariju« izlazila je u »Vijencu«, 1878., br. 36-52.

[11] Albrecht Karlo (1825—1887), vlasnik prvog hrvatskog litografskog zavoda i zagrebački izdavač.

[12] Mučnjak Emanuel, zagrebački izdavač i vlasnik litografije.

[13] Nije štampano u »Vijencu« za g. 1878, 1879 i 1880.

3.

Moj Auguste,

Pisah Ti dva tri li puta a Ti — ni mukaet. Znam Te u poslu vječitu i žao bi mi bilo, da Ti još i ja smetam. Pa ipak možda ni pomislio nisi, koliko bi me obradovao, da si smogao nekoliko rieči bar na koji moj list.

Ne korim Te, dični pobro, već Ti se hvalim, koliko si mi u srdcu, na umu. Evo Ti svjetlopisa »Sv. Radegunde, kupališta štajerskoga« već sad a za dvie tri nedjelje napisat ću i poslati nekoliko misli o tom znamenitom hladnom kupalištu.[1]

Svjetlopis šaljem u napried, ne bi li se mogao spremiti rez za Vienac, dokle stigne opis. Ne uzrači li Ti se slučajno upotrebiti sliku a Ti ju — molju Te — o mom trošku vrati. Draga mi je ova slika.

Liepo Ti zdravlje i pozdravlje Tvoj *Bude*

U Rumi na Josipovu[2] 1879.

---

[1] Nije štampano u »Vijencu«, niti je reproducirana fotografija.

[2] 19. III.

4.

Dragi Auguste!

Tužan, pretužan javljam Ti, da ću vjekopis pobratimu momu Vukeliću,[1] dok se išto poumirim, za Vienac napisati. Nitko ga bolje ne mogaše poznavati. A bar ovu čemernu zadrugu da održim neza-

boravnomu pobratimu, toj žarkoj hrv. duši, čelik značaju. Pisama je njegovih od 1862.—1878. u mene; uskoro će takodjer poslati mi štošta! Književni mu râd Tvoje će pero da što bolje, i koliko bolje ocieniti. Uz vjekopis poslati ću i svjetlopis mu, ako ga uzhtiješ u list primiti, a držim, da hoćeš.

Danas me je porazio glas o toli ranoj mu smrti. Nikako se snaći ne mogu pa od velike tuge bar Tebi da se javim.

Od volje Ti reći u listu, da ću vjekopis napisati.[2]

O Radegundi dobiti ćeš crtu za desetak dana.

Budi mi zdrav i od srdca pozdravljen.

Tvoj *Bude*

U Rumi 2. IV. 79

---

[1] Vukelić Lavoslav je umro 26. III. 1879.

[2] Nekrolog Lav. Vukeliću napisao je A. Šenoa (»Vijenac«, 1879., br. 14, od 15. IV., str. 224.).

Nešto više od godine dana poslije ovoga pisma u »Vijencu« (god. 1880., br. 18., od 1. V., str. 292.) štampan je »Poziv« odbora (A. Šenoa, dr. Luka Marjanović, Eugen Tomić, Rade Lopašić i Bude Budisavljević) na pretplatu za »Književno cvieće« L. Vukelića, s naznakom, da je čisti prihod namijenjen pjesnikovoj siročadi.

U »Vijencu«, iste godine, br. 28. (10. VII.), str. 453. ima slika pok. Vukelića, a na str. 456. istog broja nekoliko toplih redaka uz sliku (vjerojatno od A. Šenoe). Ovdje je najavljeno, da će »Vijenac« »u budućem broju« donijeti »obširni vjekopis«, koji je »nacrtao« vjerni mu pobratim Bude Budisavljević. Međutim u br. 29. »Vijenca« nije bilo početka, nego je tek taj »vjekopis« počeo izlaziti u br. 30., pa je izlazio do zaključno br. 35.

5.

Dragi Auguste!

Hvala Ti što si se onako liepo sjetio našega dogovora.[1]

Prilažem dvie pjesme L. Vukelića: »Kod Solferina« i »Što je istina«, za koje mi piše udova pod 9. VI. o. g. iz Gospića:

»Valjda si čitao zadnju pjesmu u Viencu.[2] Ja se na nju ne sjećam a ne znam kako je Kukuljević do nje došao. Nego ti evo ja dvie pjesme njegove šaljem, za koje znadem, da jih je najzad pisao.«[3]

Šaljem Ti i pjesmu mladoga moga gojenca Gavrila Manojlovića[4] »pjesniku na grobu«, za koju mi piše, da je nastala prigodom Preradovićeve svečanosti, te bi joj naslov mogao glasiti »Preradoviću na grobu«, jer je, eto veli, Petra radio »idealisati«.

Šteta, što dosle ni cigle pjesmice Manoj. saobćio nisi a sâm si mi priznao, da imade »iskre«, pa bi mlad junak mogao i okrilatiti. U

ostalom to su stvari, kojim Ti sud krojiš a meni je dosta napomenuti, da bi možda šteta bila odbijati mlade ljude, koji bi knjizi mogli valjati.

Perem se, hodam, ponešto se odmaram.

Pozdrav Ti šalje i to srdačan

Tvoj *Bude*

U Priessnitztalu kraj Mödlinga 9. IX. 79.

Kad se vratim kući, poslat ću Ti svjetlopis Vukelićev[5] i žalostinku I. T.[6] za njom, pisanu od dobra srdca, nu — čini mi se — ponešto praznu.

---

[1] V. bilj. 2., alineju prvu pisma Budisavljevićeva 4.

[2] »Zadnja pjesma Lavoslava Vukelića«, s opaskom: »Ovu je pjesmu Vukelić malo vremena prije svoje smrti spjevao. Dobismo ju dobrotom presv. g. Iv. Kukuljevića.« »Vienac«, 1879, br. 22., str. 340.

[3] Te dvije pjesme: »Što je istina?« i »Kod Solferina« štampane su pod naslovom »Dvie posmrtne pjesme L. Vukelića«, na čelo lista u »Viencu«, god. 1879., br. 38 (20. IX.).

[4] Manojlović Gavro (1856-1939), stud. filozofije, kasnije prof. stare historije na sveučilištu u Zagrebu. Ova pjesma nije štampana u »Viencu«, nego mu je u »Vijencu«, 1879., br. 50. (od 13. XII.), str. 792. štampana pjesma »Kada bi znala«.

[5] Isp. pismo Budisavljevićevo 4., bilj. 2., alineja 3.

[6] I. T. je vjerojatno Ivan Trnski; njegova »žalostinka« nije štampana u »Vijencu«.

6.

Cienjeni prijatelju!

Molio sam Te i molio za odgovor na više pitanja: bez uspjeha. Gospodin mi Malin[1] reče, da si mu po tri puta obećavao sliku Radegunda — i opet badava. Tvoga postupka sad već ne razumiem, bez zamjere budi rečeno. Niti me je do Tebe ikad itko tako susretao.

Dozvoli mi, da Te još ovaj put liepo zamolim:

1) da mi vratiš a na moj trošak sl. Radegunda;[2]

2) da mi vratiš a na moj trošak opis Radegunda, komu u Tvojem listu, kako vidim — mjesta ne ima;[2]

3) da mi vratiš ono 2sta   , što sam jih još proljetos uz četiri svjetlopisa sriemskih manastira bio priložio, zamoliv Te, da budeš ljubezan, uručiti tu svoticu gdnu Kršnjavomu kao moj prinos za arh. družtvo.[3] Pošto si na pitanje prof. Ljubića odgovorio, da u Tebe neima moga prinosa, odpravio sam ga danas po drugi put prof. Ljubiću.

4) Još te molim, da budeš dobar ili mi po kom god poručiti ili bar dopisnicom saobćiti, jesi li voljan napisati kritičku ocjenu Vukelićevih spisa, koje sam, kako znaš, rad za štampu spremiti a i vjekopis sastaviti[4];

5) da budeš ljubezan, poslati mi, ako imaš pri ruci, pisma, što jih je Tebi Vukelić pisao, dakako uz povrat.

Udova mi piše, da ona ne zna, kako je gd. Kukuljević došao do one tobož posliednje pjesme. Poslala mi je dvie pjesme, što jih je pokojnik ove godine napisao. Poslao mi je i Trnski tužaljku za Vukelićem. Nu ja se ne usudjujem išta Tebi odpraviti, jer mi se čini, da o nečem zapinju moje pošiljke a ne bih rad, da propadnu pjesme. Štampati se mogu i u knjizi.[5]

Žao mi je na Te, tiem žalije, što u duši znam, da takova neodziva zaslužio nisam.

Kako bilo, da bilo, nikad prestati ne ću, nit mogu, klanjati se Tvomu duhu, Tvomu tvoru, Tvomu srdcu, jer sam svojom voljom i osvjedočenjem svojim pored svega — Tvoj iskreni pobratim

Bude

U Rumi 4. VII. 1879.

---

[1] Malin Ivo Ksaverski, dr. (1853—1907), tada sudbeni pristav, dodijeljen Zemalj. vladi u Zagrebu, pa je u tom svojstvu obilazio županije.
[2] Isp. pismo br. 1., 3.
[3] Ispo. pismo br. 1., bilj. 2.
[4] Isp. pismo br. 2., bilj. 2., br. 4., bilj. 2., alineja 3.
[5] Isp. pismo br. 5., bilj. 3.

XVII.

PISMO MILORADA POPOVIĆA ŠAPČANINA

U Beogradu, 10. januara, 1880.

Dragi i mnogopoštovani Gospodine,

Molim Vas vrlo uljudno, da biste izvoleli narediti u administraciji Vienca da od svake godine njegova izlaženja poveže po jedan egsemplar i pošlje ministarstvu prosvete i crkvenih dela zajedno s računom, pa će se po tom novci odmah odavde isplatiti.

Godinu 1878. nemojte nam slati, nego iz nje molimo ove brojeve, koje u svoje vreme ne dobismo: 13. 19. 20. 23. 24. 25. 27. 29. 30. 31. 32. 33. 35. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. Ako ovo ne bi moglo biti, onda molim da nam pošljete i tu godinu vezanu.

Obećao je Vienac doneti opširniji pogled na moje pripovetke, ali do danas nisam našao da je to i učinio. A ja bih sam želeo čuti tamošnji sud.[1]

Da li sam Vam poslao II. svesku svojih pripovedaka, koja je izašla posle III. sveske, koju sam vam u svoje vreme ispratio?

Budite zdravi, i dobro raspoloženi, i vredni kao do sada.

S odličnim poštovanjem Vaš *Milorad P. Šapčanin*[2]

---

[1] »Vijenac« je donosio samo objave njegovih pripovijedaka.
[2] Popović-Šapčanin Milorad (1847—1895), srpski književnik, sekretar Ministarstva prosvjete i crkvenih poslova. (Pismo je pisano ćirilicom).

XVIII.

PISMO DINKA VITEZIĆA

U Beču 7/V. 80

Velečastni Gospodine!

Što sam ja do sada za zanemareni naš narod dielovao preveć je malo da bih si zaslužio ono odlikovanje, kojom ste me Vi Velečastni Gospodine, naumili ukrasiti. Takova čast će me sve to više bodriti, da uztrajem na početoj stazi. Čućenstvom najvruće harnosti Vašoj dobrohotnosti dakle se podložeći, šaljem Vam moju fotografiu, a što se podataka za moj životopis[1] tiče, će Vam moj nećak Dinko Trinajstić,[2] pravnik kod ovoga sveučilišta, do malo dana nacrt istoga životopisa priposlati; Vi pako, kojega slavno ime i vrsnoću cieli literarni svit uzpozna, ćete imat dobrotu popravit dielo kako Vam se bude vidjelo. U isto doba šaljem Vam četiri komada medalje, kovane na uspomenu moga pokojnoga brata (ne strica) biskupa;[3] jednu slebernu [!] a tri mjedene. Prvu prosim, da si pridržite, a ostale da medju Vaše poznance po Vašoj volji porazdielite.

Srdačno Vas pozdravljajući i opeta Vam zahvaljujući, ostajem najdubljim počitanjem

Vam odani *Dinko Vitezić*[4]

---

[1] O dr. Dinku Vitezići ima kraći članak sa slikom u »Viencu«, 1880., br. 42, str. 690.—691.
[2] Trinajstić Dinko, rođ. 1858., tada stud. prava; odvjetnik, istarski političar.
[3] Vitezić Ivan Josip (1806—1877), biskup krčki.
[4] Vitezić Dinko, dr. (1822—1904), preporoditelj Istre i narodni zastupnik.

XIX.

PISMO ANDRIJE PALMOVIĆA

Komarevo (kod Siska) 29. 10. 80

Veleučeni!

Nedavno na prolazku svom ovuda sukobi me presv. g. Trnski.[1] Upita me za zdravlje i boravljenje. Zdravljem se još i sada pohvaliti nemogu, jer nosim »Ischias« u lievom kuku jur 5 mjesecih, niti mi Topusko pomoglo. Kako boravim? — brinem se za koru pregorjela hljeba, koja mi je tim sladja, što me nitko uza nju mrko ne gledje. Napokon upitan budem: da li što pišem? — Odvratim neka se ne boji da bi se ja zanemario. Da me i Vi, Veleučeni, neuračunate u mrtve, evo mali znamen života.[2]

Čast Vam i poštenje Vam!

Andrija Palmović,[3]
župe upravitelj

---

[1] Trnski Ivan (1819—1910), veliki župan, hrvatski književnik.
[2] »Ljudmila« od I. B. Zaleskoga. S poljskoga preveo A. Palmović.
[3] Palmović Andrija (1847—1882), svećenik, pjesnik.

XX.

PISMA ĐURA ARNOLDA

1.

Göttingen, 6. Novembra 880.

Veleučeni gospodine!

Prije nekoliko dana pisao mi prof. Marković, da će Vas potražiti i upitati, bi li crtice o mom putovanju u svom listu štampati htjeli pod uvjetom, da mi se isti na godinu badava šalje (za ovu sam ga jur platio). Ja spomenutih crtica jošte pisat počeo nisam: jedno stoga, što me četrnaest dana veće muči zubobolja, a drugo stoga, što od g. Markovića neimam odgovora, jeste li uz njegovu ponudu pristao ili ne.[1]

Zato se evo i sam obraćam na Vas, da me preko »Vienca« o rečenoj stvari ubaviestite; a ujedno Vas molim, da naredite, da mi se odsele ovogodišnji brojevi šalju ovamo. Dosele su se oni valjda — barem sam zato g. Markovića molio — slali momu bratu, jer nisam izvjestno znao, hoću li u Njemačku ili Francezku. Ali pošto je sada sjegurno, da ću bar zimski semestar proživjeti ovdje u Göttingenu uz filozofa Lotzea,[2] to naredite, kako Vas molim.

Da se u toj stvari obratih na Vas, a ne na brata svoga, imade svoj razlog u tom, što se bojim, da on zapriečen svojimi poslovi mojoj molbi nebi zadovoljio: a ja neželim, da već »peregrinus« u tudjini, budem »peregrinus« i u stvarih domovinskih.

Ovom listu prilažem takodjer tri pjesmice, te Vas molim, da svaku u posebnom broju sa datumom štampate; onu Jorgovaniću na čelu lista, ako je moguće.[3] Sudbina toga čovjeka, s kojim sam tri godine dnevice obćio, baš me do duše potresla. Tek 5. o. m. doznadoh iz bratovljeva lista, da je umro,[4] ali nedoznadoh kada! Sladak mu pokoj! —

Imadem u zalihi više pjesama, koje ću Vam sgodom i redom slati — ako ih hoćete štampati; a oveću poetičnu pripoviest iz prošlosti polabskih Slavena spremam, te bi želio, da s njom započne novo godište »Vienčevo«. Jeli to moguće i niste li već odredio inako?

U nadi, da ćete mi, veleučeni gospodine, i molbe izpuniti i na pitanja odgovoriti, kao takodjer u nadi, da ste mi još uviek jednako sklon, ostajem Vaš štovatelj

Gjuro Arnold

P. S. Oprostite, da toli ružno pisah, ruka mi nekako drkće kano i duša, koja bi htjela s listom. Rukoljub milostivoj gospodji i pozdrav od moje žene. S bogom!

Moja adresa: Göttingen, Jüdenstrasse No. 37.
Hanover, Deutschland.

---

[1] Te crtice, ukoliko su napisane, nisu bile objelodanjene.

[2] Lotze Hermann (1817—1881), njemački filozof idealista; do 1881. profesor u Göttingenu, a od 1881. u Berlinu, gdje je iste godine i umro.

[3] »Na rastanku«, »Vijenac«, 1880., br. 47. (20. XI.), »Rikardu Jorgovaniću«, br. 48.; »Lasti«, isti broj.

[4] Jorgovanić Rikard (1853—1880). Nekrolog mu je štampan u »Vijencu«, 1880, br. 44., 723. — U »Vijencu«, 1880., br. 48. je njegova slika i nekoliko redaka u listku uz sliku, gdje ga se hvali i najavljuje izdavanje njegovih radova.

2.

Göttingen 19. studena 80.

Veleučeni gospodine!

Kad sam Vam pisao posljednje pismo, drhtala mi je i ruka i duša, kano da su slutile groznu nesreću, koja će nam domovinu i srdce njeno, Zagreb, stići baš na dan, kada Vam je moje pismo imalo uručeno biti. Da ga u taj čas otvorili niste, posve je naravno: Vi ste nesretnoj katastrofi gledali u lice duboku osjećajuć bol.

Ali moja bol nebijaše jamačno manja, kad mi je noćju stigla brzojavka, da je Zagreb silno štetovao, a sela u okolini, da su nastradala. Mislio sam gotovo sdvojit. Moja sdvojnost rasla je tim više, jer osim žene nikoga neimadjah, da mu se iztužim; a kad bi koga imao bio — on sa mnom sučuvstvovao nebi. U tudjini »svatko grije srdce svoje« — a to je strašno.

Moje stanje bilo je tim gorje, što iz stranih novina pravu istinu razabrati nemogoh; a »Obzor« — koji mi se valjda po dobroti moga profesora g. Markovića šalje — valjda manje piše, da svoje obćinstvo neplaši. Zato sam zaželio »Vienac« držeći, da ste Vi, veleučeni gospodine, u njem golu istinu iztaknuo, koja no vazda ponajviše umiruje — ako je i strašna.[1]

To je razlog, da se evo i opet obraćam na Vas sa prvanjom molbom, da administraciji naložite, da mi se šalje — ja sam spreman diferenciju nastalu poštarinom sam izravnati, nu on je inače do konca o. g. namiren.

Prilažem listu još dvie sitne pjesmice, te Vas molim da mi ih štampate[2]; one su izliev čuvstva, u kom se ja ovdje u tudjem svietu nalazim. Jednako Vas molim, da mi kojim godier putem javite, što ste naumio s priposlanimi Vam posljednji put pjesmicami.[3]

Nadajuć se, da ste mi inače zdrav i da ste vriednu obitelj u sigurno mjesto sklonili ostajem s dubokim počitanjem Vaš nesretni

Gjuro Arnold

P. S. Ako biste vremena uhvatio odgovoriti mi pismeno zašto Vam jur posljednji put moljah, molim Vas, da mi javite takodjer, dali se u Zagrebu desi g. Marković, da mu uzmognem pisati. S bogom!

---

[1] Odnosi se na potres u Zagrebu (9. XI. 1880.), koji je napravio mnogo štete O tome je izvijestio »Vijenac«, 1880., br. 46., str. 756. »Vijenac« se ponovo navraća u br. 47. feljtonom »Zagrebulje«, pa u br. 49., a u br. 50. donosi slike ruševina i Šenoin feljton.

[2] »Iz tuđine«, »Vijenac«, 1880., br. 49; — »Domovini«, isti broj.

[3] Vidi pismo 32., bilj. 4.

3.

Göttingen, na božić, 1880.

Veleučeni gospodine!

Prekasno bi bilo, da Vam želim sretan božić, jer će moje pisamce »post festum« stići u Zagreb. Ali nije kasno, da Vam želim sretnu novu godinu. Bog Vas poživio zdrava još mnoga i mnoga ljeta i hrvatskoj beletristici, kojoj ste prvakom i vriednoj obitelji, kojoj ste dobrim otcem.

Uz ovu želju gojim još i nadu, da ćete i nadalje ostati sklonim onomu, koji se iskreno naziva Vaš štovatelj

Gjuro Arnold

P. S. Molim Vas, da priloženu pjesmicu[1] štampate, a hvala Vam da isto učiniste s priposlanimi. Skoro ću Vam se opet javiti. Sa počitanjem Vaš štovatelj

Arnold

[1] Vjerojatno »Na badnjak«, »Vijenac«, 1881., br. 1.

4.

[Göttingen, 1881]

Veleučeni gospodine!

Izvolite ovdje primiti tri pjesmice: jednu izvornu, a dva prevoda. Izvorna[1] potiče iz ranije dobe moga pjesnikovanja, nu kano alegorija dolazi i danas u horu. Što se prevoda tiče, to vas molim, da se na njih ništa ne mienja, pošto su točni — i kako se uvjeriti možete — valjani. Ako su Vam ove pjesme s voljom, izvolite ih saobćiti. Što je s prevodi, koje Vam je Milčetić izručio?[2] Molim smierno za odgovor pod »X«.

S dubokim počitanjem *Gj. Arnold*

Na trećoj str. pisma nalaze se:

DVA MILOVA[3] SONETA

Ljeto

Na razpucane, suhe zemlje grudi
Sparina žarka sve je bilje svila,
I zahman miče svoja uda mila
Ko spavajući, kad se od sna budi.

S daleka viju oblaci se hudi
Medj njimi sieva tračak bliještavila;
Približuju se, šire svoja krila,
Tišinom s tiha već i grom se nudi.

I eto bure; podigla se ljuta,
I povrh kraja zamrlog se žesti,
Noseći prah sa pometena puta;
I bljesk i grom. Gle, sad je stala tresti
Zujeći dažd i grad sa svoga skuta,
Da narav cielu u taj par osvjesti.

Jesen

Strahotno vihri preo svieta huče,
I ti ćeš polje skoro bit im hranom;
Ne dadu sklonut molbom se tihanom,
Pod svoj će jaram samo sve da skuče.

U krilo zemlji plahi crv se vuče,
A lišće drkćuć prašta se sa granom,
I s prašinom se mete uzvitlanom,
Uz pjesme čaplja, što nad tornji zvuče.

I hitne misli ljudsku dušu shvate,
Kad oko zirne puste u daljine.
Oh, jao onom kojno grudi zlate
Baš sada nema, da se k njim privine;
Pa da mu na njih nova proljet cvate,
Dok bura biesna pokraj njega mine.

Arnold.

[1] Nije nađena u pismu.
[2] Nije se dalo utvrditi o kojima se radi.
[3] Milow Stefan (1836—1915), austrijski književnik, sin graničarskog oficira Milenkovića, podrijetlom iz Požarevca, koji je kao dijete otišao u kadetsku školu i tako skoro zaboravio narodni jezik. Po svršenoj kadetskoj školi prešao je na Vojno-geografski zavod u Beču. Oženio se barunicom Reichlin-Meldegg. Osjećao je za južno slavenstvo. Napisao je 5 knjiga pjesama i dvije knjige novela. Neke su mu pjesme prevedene u »Vijencu« 1874., 1875., 1876. Kratku biografiju napisao je I(van) T(rnski) u »Vijencu«, 1877., br. 27., str. 432.—437. Milow je prevodio za »Agramer Zeitung« (1877) neke Preradovićeve pjesme na njemački. — Ova dva prijevoda nisu štampana u »Vijencu«.

XXI.

PISMO RISTE KOVAČIĆA

Veleštovani Gospodine uredniče!

Liepa Vam hvala, što biste dobri razabrati mi radnjicu »Život i rad Branka Radičevića«[1] i onako lijepim spomenom u valjanom »Viencu« posokoliti me da nastavim.

Nastavih i evo će brzo izaći i »Život i rad Vuka Stefanovića Karadžića«[2] po Sreznjevskom,[3] Sandiću,[4] našem dičnom Jagiću i dragocjenim *Radovima* prezaslužne naše jugoslavenske akademije, te slavne zgrade slavnoga Strossmajera i čestitog hrvatskog naroda. Kad izagje cijela radnja biće i prepečatana u brošuru, kako bî i ona o Branku, i tad ću i nju poslati s toplom molbom da mi i nju razaberete i kako nagjete pravednim u »Viencu« spomenete. Uzdam se da ćete u njoj naći i življe istaknutu potrebu jedinstva, srpstva i hrvatstva a da napredniје idemo budućnosti kojoj radimo, i da ćete vidjeti vazda, e mi je ovo isticanje predmet, kome posvećujem sva svoja učenja. U cijelome i hrvatstvu i srpstvu, gospodine, ovog je isticanja potrebito, a osobito pak na ovim stranama, gdje su tugjini do zla boga pojmove pomutili — tugjini, neprijatelji i srpstva i hrvatstva, stari zavodioci, stare varalice.

I radnjica mi »Zabavica novijim proučenjima Gundulićevog Osmana« u zadnjem ovogodišnjem broju »Slovinca« (16 dekembra 1880), koja će takodjer izaći i u brošuri, i ova je radnjica upravljena popravljenju pojmova o Hrvatskoj na ovim stranama. Vidite li, vele lukavi naši neprijatelji, kako ga *Hrvati* o vašim ljepotama pišu? Ja govorim: Ne *Hrvati*, nego *Hrvat*, a zar nema Pavića[5] i izmegju Srba? Ako ovako piše g. Pavić, Hrvati su i g. Jagić i g. Marković, pa vigjimo i kako pišu oni. I da uvjerim, te na pravi put zavedene vratim, napisah onu »Zabavicu«. Teško da će mi ambiciozni g. Pavić ovu namjeru u svom odgovoru računati; ne smeta: više je jedinstvo, sloga, ljubav našeg naroda, nego moja personalnost. Da nije bila prijeka potreba našim dušmanima salomiti mogućnost upotrebljavanja umovanjâ g. Pavića, na koja sam udario, da zavode, da krive pojmove o Hrvatskoj goje i šire, da jare, da bratsku mrzost podržaju, da nas slabe i lakše na svoju ruku obrću, zar g. Pavić čaše proći kako je prošao do mene.

Zabavica je u onome broju »Slovinca« na kraju pečatana nješto pogrešno. U brošuri će biti popravljeno. Nijesu pogreške koje *filozof* neće da ne oprosti, ali *sofista* mogao bi da ne oprosti. Zamolio bih, ako naodite dobrim koju i o ovoj mi radnjici progovoriti, da pričekate brošuru; ali mislim, da nije Vama ove potrebe, da vi već i sami vidite gdje je riječ izostavljena, gdje traspozicija, gdje nehotično *svoj* za *njegov*, i da ćete popuniti, obrnuti, ispraviti kako zove gdje je i sami. Što se tiče anakronizma o Jelisavi i Miltonu, na kraju zabavice, sudim da je mogao postati kao onaj o Krezu i Solonu, da ga je stvorilo docnije magnificiranje Jelisavine duše i Miltonovog uma, kao u Grkâ docnije magnificiranje mudrosti Solonove.

Napisah predugu. Oprostite, osmjeljuje me misao da Vaše rodoljublje ne može ne prostiti gdje se radi čemu smo svi dužni raditi, a da se na velikom samrtnom času, koji nas svakog čeka, uzmožemo utješiti mišlju *feci quod potui.*

Jeste li voljni ovo pismo objelodaniti; slobodno, jer ja pišem privatno i javno isto; u mene nema privatno jedno, javno drugo.

Molim da mi nove godine »Vienac« dolazi uredno, šljem za prvo po godine, poslaću na vrijeme za drugo, i da ste mi zdravo.

Ponizni brat *Risto Kovačić*[6]

U Ercegnovom 28/12 1880

---

[1] »Slovinac«, 1880. Preštampano, Dubrovnik, 1880, 8⁰, 44. »Vijenac« se na nju osvrnuo g. 1880., br. 38, str. 628.

[2] Nije mi poznato, da li je to posebno odštampano.

[3] Sreznjevski Izmail Ivanović (1812—1880), ruski slavist, prof. sveučilišta u Harkovu i Petrogradu, počasni član Jugosl. akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

[4] Sandić Aleksandar (1836—1908), urednik »Ost und West«-a (1863—1865), 1866.—1900. prof. srp. gimnazije u Novom Sadu.

[5] Cilja na radnju A. Pavića, Estetična ocjena Gundulićeva »Osmana«. Zagreb, 1879, tiskara Albrechta, 8⁰, 44, na koju je svoje primjedbe štampao Fr. Marković u »Vijencu« 1879, br. 21, 329.—334. — I pisac ovog pisma izjavljuje da je svoju »Zabavicu« napisao u obranu Gundulićevu.

[6] Kovačić Risto, upravitelj realke u Hercegnovom. Za nj se u »Vijencu« (1880, br. 38., str. 628.) kaže, da je jedan između onih Srba, koji je uzeo za zadaću »da priobći u takovih, latinicom tiskanih, svezcih, vjekopis i rad pisaca srbskih obćinstvu zapadnome t. j. hrvatskomu«, drugim riječima da upoznaje Hrvate i Srbe međusobno, kako bi se zbližili što jače. O tome govori i ovo njegovo pismo.

Stamparski zavod »Ognjen Prica«. Zagreb